

Antoni Lewek

Idea i sens nowej ewangelizacji

Studia Theologica Varsaviensia 32/2, 45-107

1994

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ANTONI LEWEK

IDEA I SENS NOWEJ EWANGELIZACJI

Treść: I. W ujęciu J a n a P a w ł a I I; II. Według Synodu Biskupów (Rzym, 1991); III. Według CELAM (Santo Domingo, 1992); IV. W nauczaniu Episkopatu Polski; V. U teologów i publicystów katolickich; VI. Ku koncepcji integralnej.

W ostatnich latach weszło do słownictwa kościelnego pojęcie *nowa ewangelizacja*. Stało się ono terminem bardzo popularnym, modnym, ale i wieloznacznym. Dla jednych *nowa ewangelizacja* to nowe hasło pastoralne, dla innych – nowy program działalności zbawczej Kościoła, dla innych jeszcze – nowe metody duszpasterstwa, wreszcie – nowy ruch misjonarski w świecie współczesnym.

Skąd pochodzi pojęcie *nowa ewangelizacja* i co oznacza? Nie występuje ono ani w dokumentach Soboru Watykańskiego II ani w *magna charta* ewangelizacji: w adhortacji apostolskiej P a w ł a V I *Evangelii nuntiandi*. Zaczął je często używać i rozpowszechniać papież J a n P a w e ł I I – najpierw w okolicznościowych przemówieniach, potem w swoich oficjalnych dokumentach papieskich. Zgodnie z jego intencją stała się nowa ewangelizacja wiodącym motywem i programem obrad Specjalnego Zgromadzenia Synodu Biskupów poświęconego Europie (Rzym, 1991) oraz IV Zgromadzenia Ogólnego Rady Episkopatów Ameryki Łacińskiej (Santo Domingo, 1992). Odtąd też wzmogła się wśród teologów i publicystów katolickich dyskusja na temat podstawowych założeń oraz praktycznej realizacji dzieła nowej ewangelizacji.

Spróbujemy tu przedstawić ideę i sens „nowej ewangelizacji” w ujęciu Jana Pawła II, Synodu Biskupów 1991, biskupów latynoamerykańskich (konferencja CELAM w Santo Domingo, 1992), biskupów polskich oraz niektórych współczesnych teologów i publicystów katolickich. W oparciu o analizę ich różnorodnych i aspektowych ujęć zaprezentujemy następnie próbę integralnej koncepcji *nowej ewangelizacji* oraz jej definicji.

I. W UJĘCIU JANA PAWŁA II

1. W przemówieniach papieża

Po raz pierwszy wspomniął J a n P a w e ł I I o nowej ewangelizacji w swej homilii, wygłoszonej w Nowej Hucie 9 czerwca 1979 r.,

mówiąc: *Rozpoczęła się nowa ewangelizacja, jak gdyby druga, a przeciw ta sama co pierwsza*¹.

Podczas swej podróży apostolskiej do Ameryki Południowej z okazji 500-lecia ewangelizacji tego kontynentu, papież Jan Paweł II spotkał się 9 marca 1983 r. na Haiti z Radą Konferencji Episkopatów Ameryki Łacińskiej (CELAM), do której wygłosił apel o podjęcie dzieła nowej ewangelizacji, wyjaśniając jednocześnie, na czym ma polegać jej nowość. Ojciec św. powiedział m.in.: *Wspomnienie 500-lecia ewangelizacji osiągnie swe pełne znaczenie, jeżeli będzie ono zaangażowaniem się was, biskupów, wraz w waszymi kapłanami i wiernymi; zaangażowaniem się nie w powtórny ewangelizację, ale właśnie w ewangelizację nową. Nową w swym, zapale, w swych metodach, w swym wyrazie*². Powyższe określenie nowej ewangelizacji jest najczęściej cytowane, objaśniane, analizowane i rozwijane w odnośnej literaturze teologicznej.

Na zakończenie swej podróży apostolskiej do krajów Beneluxu (11-21 V 1985) Jan Paweł II powiedział: *Nadeszła godzina, by przedsięwziąć drugą ewangelizację (...), by katolicy belgijscy (...) z całym Kościołem próbowali dokonać nowej ewangelizacji współczesnych postaw duchowych (...)*³.

Przemawiając do uczestników VI Sympozjum Biskupów Europejskich (Rzym, 7-11 X 1985) nt. *Sekularyzacja i ewangelizacja w dzisiejszej Europie*, mówił Jan Paweł II o odnowionej ewangelizacji, o odnowionym dziele ewangelizacji, o nowej erze ewangelizacji w Europie⁴. Określenia te wyrażają niewątpliwie ideę nowej ewangelizacji, rozumianej tu jako odnowienie i zdynamizowanie działalności ewangelizacyjnej Kościoła, która stanowi organiczną i dynamiczną kontynuację pierwszej ewangelizacji dokonanej przez samego Chrystusa i kontynuowanej przez Apostołów⁵.

Szczególnymi kontynuatorami dziejowego procesu ewangelizacji Europy byli jej święci Patronowie: św. Benedykt oraz święci Cyryl i Metody, którzy w swoim czasie zrealizowali ideę nowej ewangelizacji. Prowadzone bowiem przez nich dzieło ewangelizacji ludów słowiańskich polegało m.in. na zastosowaniu nowych form

¹ *Pielgrzymka Jana Pawła II do Polski. Przemówienia. Dokumentacja*, Poznań 1979, s. 192.

² *Przemówienie Ojca Świętego Jana Pawła II do Rady Konferencji Episkopatów Ameryki Łacińskiej (CELAM)* „L'Osservatore Romano” 4(1983) nr. 4 s. 29.

³ Jan Paweł II, *Wobec nowych potrzeb ewangelizacji. Spotkanie z Konferencją Episkopatu Belgii 18 V 1985*, „L'Osservatore Romano” 1985, nr. nadzwyczajny II, s. 25; tenże, *Oby wspólne doświadczenie wydało owoce. Przemówienie pożegnalne na lotnisku w Bierst 21 V 1985*, tamże, s. 43.

⁴ „L'Osservatore Romano” 6(1985) nr. 10-12 s. 15 n.

⁵ Tamże.

i sposobów wcielania Ewangelii w ówczesną rzeczywistość kulturową i społeczną, co stanowiło zaczątek oraz podstawę nowej i trwałej syntezy życia chrześcijańskiego. Pod tym względem nie tylko ich dzieło jest kamieniem milowym i istotnym punktem odniesienia dla historycznego procesu ewangelizacji Europy, ale oni sami pozostają także dla nas wciąż aktualnym wzorem i źródłem inspiracji, bowiem w szczególnej sytuacji, w jakiej znajduje się dziś Europa, dzieło ewangelizacji musi stawiać sobie za cel nową, twórczą syntezę Ewangelii i życia⁶, czyli musi dokonywać się nowa inkulturacja Ewangelii, nowa ewangelizacja.

14 czerwca 1987 r. w Warszawie Ojciec św. wygłosił na zakończenie swej trzeciej pielgrzymki do Polski gorący apel: *Nie zapominajcie, że nasza własna polska Ojczyzna wciąż potrzebuje nowej ewangelizacji. Podobnie jak cała chrześcijańska Europa. Po setkach lat – i tysiąc-leciach – wciąż na nowo! Cała Europa stała się kontynentem nowego wielkiego wyzwania dla Ewangelii. I Polska też*⁷. Również w zakończeniu swej czwartej pielgrzymki do Ojczyzny wskazał Jan Paweł II na konieczność nowej ewangelizacji Europy, w tym także Polski. W homilii wygłoszonej w Warszawie 9 czerwca 1991 r. powiedział m.in.: *Wciąż mówimy o potrzebie nowej ewangelizacji. Po Soborze Watykańskim II zrodziła się świadomość, ta potrzeba nowej ewangelizacji starego przecież kontynentu, starych przecież społeczeństw, chrześcijańskich społeczeństw – jednak nowa ewangelizacja*⁸.

Podczas IV Światowego Dnia Młodzieży w Santiago de Compostella (Hiszpania, 19 sierpnia 1989r.) Ojciec św. Jan Paweł II skierował do 400 tysięcy młodych chrześcijan gorący apel o zaangażowanie się wielkie dzieło nowej ewangelizacji świata. Papież powiedział m.in.: *Nadszedł czas nowej ewangelizacji (...). Drodzy młodzi przyjaciele, wyruszmy w drogę z Maryją; postanówmy iść za Chrystusem – Drogą, Prawdą i Życiem. W ten sposób staniemy się płomiennymi zwiastunami nowej ewangelizacji i wielkodusznymi budowniczymi cywilizacji miłości*⁹.

Na temat nowej ewangelizacji wypowiedział się obszernie Jan Paweł II w swoim przemówieniu inauguracyjnym obrady IV Konferencji Ogólnej Episkopatów Ameryki Łacińskiej w Santo Domingo (Dominikana, 12-28 października 1992 r.), poświęconej tematowi *Nowa ewangelizacja, postęp człowieka, kultura chrześcijańska*. Papież wyznał najpierw, że począwszy od spotkania z biskupami

⁶ Tamże.

⁷ *Trzecia pielgrzymka Jana Pawła II do Polski. Przemówienia. Dokumentacja*, Poznań 1987, s. 190.

⁸ *Czwarta pielgrzymka Ojca Świętego Jana Pawła II do Ojczyzny, 1-9 czerwca 1991. Bogu dziękujcie, ducha nie gaście*, Warszawa 1991, s. 334.

⁹ „L'Osservatore Romano” 10(1989) nr 8 s. 20.

CELAM na Haiti w 1983 r. kładzie szczególny nacisk na wyrażenie *nowa ewangelizacja*, która oznacza rozbudzenie nowego zapachu apostołskiego, nowe przedsięwzięcia ewangelizacyjne w Ameryce i na całym świecie oraz *nowy bodziec, który by Kościołowi, jeszcze głębiej przenikniętemu nieśmiertelną siłą i mocą Pięćdziesiątnicy, przyniósł nowe, szczęśliwe czasy dla ewangelizacji.* (*Evangelii nuntiandi* ad.2).

Następnie Ojciec św. dokładniej sprecyzował, czym nowa ewangelizacja nie jest. Otóż nowa ewangelizacja nie polega na głoszeniu *nowej Ewangelii*, której źródłem bylibyśmy my sami, nasza kultura, nasze rozumienie potrzeb człowieka. Nie byłaby to wcale *ewangelia*, ale zwykły ludzki wymysł, pozbawiony zbawczej mocy. Nowa ewangelizacja nie polega też na usuwaniu z Ewangelii tego wszystkiego, co wydaje się trudne do pogodzenia ze współczesną mentalnością. To nie kultura bowiem jest miarą Ewangelii, ale Jezus Chrystus miarą wszelkiej kultury i każdego ludzkiego dzieła. A więc żadna nowa ani zredukowana czy selektywna ewangelia nie mogą być treścią nowej ewangelizacji. Poza tym bodźcem do nowej ewangelizacji nie może być *chęć przypodobania się ludziom i zabieganie o ich względy* (por. Ga 1, 10), ale odpowiedzialność za dar, jaki Bóg uczynił nam w Chrystusie, w którym możemy poznać prawdę o Bogu i o człowieku, i zdobyć prawdziwe życie¹⁰.

Przechodząc następnie do pozytywnego określenia i wyjaśnienia pojęcia *nowa ewangelizacja*, stwierdził papież, iż punktem wyjścia nowej ewangelizacji jest przekonanie, że w Chrystusie odnaleźć można *niezbędne bogactwo* (Ef 3,8), którego nie zdoła nigdy wyczerpać żadna kultura i do którego my, ludzie, możemy zawsze sięgać, by się wzbogacić. Czerpiąc z tego bogactwa, którym jest sam Jezus Chrystus, możemy znaleźć odpowiedzi na odwieczne i wciąż nowe pytania, które stawia przed nami tajemnica naszej egzystencji. Ponieważ zaś Chrystus jest *ten sam wczoraj, dziś i na wieki* (Hbr 13,8), dlatego istotna treść nowej ewangelizacji pozostaje zawsze niezmienna, a Ewangelię trzeba głosić wiernie i bez zniekształceń, tak jak została zachowana i przekazana przez Tradycję Kościoła. Tak więc wszelka prawdziwa ewangelizacja – pierwsza czy druga, tradycyjna czy nowa, ponowna czy odnowiona – oznacza zawsze głoszenie konkretnej Osoby, którą jest Chrystus. Stąd też rozmaite współczesne redukcyjne chrystologie są nie do przyjęcia jako narzędzia nowej ewangelizacji.

Podkreśliwszy dalej doniosłą rolę teologii w dziele nowej ewangelizacji i wskazawszy na nowy Katechizm Kościoła Powszechnego

¹⁰ „L'Osservatore Romano” 13(1992) nr 12 s. 24.

jako na cenne narzędzie nowej ewangelizacji, J a n P a w e ł II wyjaśnił, że *nowość* ewangelizacji odnosi się do nowej postawy i stylu, nowego wysiłku i programu, albo też nowego zapału, metod i środków oddziaływania. A co to oznacza, na czym polega? Papież odpowiada, że podjęcie ewangelizacji z nowym zapałem wymaga głębokiej wiary, żarliwej miłości pasterskiej i niezłomnej wierności, aby pod działaniem Ducha Świętego mogło zrodzić się owo mistyczne, niepowstrzymane pragnienie głoszenia Ewangelii. Owo pragnienie czy uczucie, płonące w sercu chrześcijańskiego apostoła, nazywane w języku biblijnym *parresia* (por. Dz 5, 28-29), powinno cechować wszystkich, którzy podejmują dzieło nowej ewangelizacji.

Poza tym nowe czasy wymagają zarazem, by chrześcijańskie orędzie było przekazywane współczesnemu człowiekowi nowymi metodami i wyrażane w języku i formach czytelnych, tak by ewangeliczna odpowiedź na pytania człowieka naszych czasów była dlań zrozumiała, sensowna i głęboka, a jednocześnie nie naruszała w niczym ani niekwestionowała treści ewangelicznego orędzia. W obliczu agresji sekularyzacji, która pociąga za sobą także osłabienie wartości religijnych i moralnych, w obliczu różnych innych zagrożeń dla wiary (zwłaszcza ze strony rozwijających się sekt) – jak podkreśla papież – nowa ewangelizacja musi dać odpowiedź spójną, trafną i przekonującą, zdolną umocnić wiarę katolicką w jej podstawowych prawdach, w jej wymiarze indywidualnym, rodzinnym i społecznym¹¹.

Jakby nawiązując do swego apelu o nową ewangelizację Polski, wygłoszonego w Warszawie 1987 r., Ojciec św. nakreślił dość szczegółowy program tejże ewangelizacji podczas wizyty biskupów polskich *ad limina apostolorum* 12 i 15 stycznia 1993 r. W dwóch obszernych przemówieniach przedstawił aktualne zadania ewangelizacyjne Kościoła w Polsce. Oto niektóre z wypowiedzi papieża na interesujący nas temat nowej ewangelizacji: dlaczego i kto ma ją podejmować? Jak ją realizować? Co i do kogo kierować?

Cały Kościół polski przeżywa obecnie przełomowy moment historii¹², gdyż po latach zniewolenia przez system totalitarny Polska odzyskała suwerenność i wolność¹³. W związku z tym otworzył się niewątpliwie jakiś nowy etap w historii naszej Ojczyzny, który stawia przed Kościołem polskim nowe zadania i nowe wyzwania na polu ewangelizacji¹⁴. Pamiętając zawsze o mandacie misyjnym Chrystusa,

¹¹ Tamże, s. 24-25.

¹² J a n P a w e ł II, *W Kościele wybiła dzisiaj godzina laikatu. Przemówienie do biskupów polskich podczas wizyty ad limina apostolorum, 12 I 1993*, „Chrześcijanin w Świecie” 23(1993) nr 1 s. 168.

¹³ Tamże, s. 169.

¹⁴ Tamże.

Kościół w Polsce czuje się dzisiaj przynaglony przez Mistrza do wzmoczenia wysiłku ewangelizacyjnego wszędy i w głąb, *ad intra* oraz *ad extra*. Widać wyraźnie, że Bóg otwiera dzisiaj przed Kościołem nowe horyzonty i możliwości ewangelizacji¹⁵.

Wiedząc, że Duch Święty jest pierwszym i najważniejszym podmiotem ewangelizacji, który obdarzył Kościół trzema wielkimi darami – drogowskazami: Soborem Watykańskim II, nowym Katechizmem Kościoła katolickiego i Synodem Biskupów Europejskich 1991, wszyscy katolicy polscy winni podjąć dzieło nowej ewangelizacji. Właśnie *dziś wybiła w Kościele godzina laikatu*¹⁶, którego czynne zaangażowanie w nową ewangelizację jest *conditio sine qua non* jej powodzenia. Oczywiście ważnymi jej podmiotami są biskupi i kapłani, którzy muszą odznaczać się odnowioną świadomością ewangelizacyjną i po prostu świętością. Nowa ewangelizacja potrzebuje zwłaszcza kapłanów jako *nowych głosicieli Ewangelii (...)* *którzy starają się przeżywać swoje kapłaństwo jako szczególną drogę do świętości*¹⁷.

Nowa ewangelizacja w Polsce oznacza dziś duszpasterstwo naprawdę misyjne, które nie czeka biernie, lecz wyrusza na poszukiwanie zagubionych owiec; oznacza też rozmaite formy duszpasterstwa specjalistycznego, pracy w grupach i zespołach, dzięki czemu parafie staną się autentycznymi *wspólnotami wspólnot*, jak również oznacza rozropne wykorzystywanie nowoczesnych środków techniki: radia, telewizji i prasy¹⁸. Nawiązując do Chrystusowego wezwania *Zarzućcie sieci na połów* (Łk 5,4), Ojciec św. zachęca do tego samego biskupów polskich i wyjaśnia, że nowa ewangelizacja to wielki połów dusz ludzkich, to również olbrzymie zadanie, związane z niemałymi trudnościami, barierami i przeszkodami, ludzkim zmęczeniem i zniechęceniem, ale i z obietnicą i pomocą Chrystusa na sukces ewangelizacyjny¹⁹.

Powyższe fragmenty pierwszego przemówienia papieskiego odnosiły się do zadań nowej ewangelizacji *ad intra*. Poniżej przytoczymy niektóre myśli z drugiego przemówienia Jana Pawła II do biskupów polskich o zadaniach Kościoła polskiego w zakresie nowej ewangelizacji *ad extra*.

Papież stwierdza najpierw, że Kościół ma obowiązek ewangelizować siebie (*ad intra*) i współczesny świat (*ad extra*). Stąd wszelka

¹⁵ Tamże.

¹⁶ Tamże, s. 170. Zob. M. D u d a, *Czy możliwa jest nowa ewangelizacja bez laikatu?* „Magazyn. Słowo-Dziennik Katolicki” z 6-8 V 1994, s. 8-10.

¹⁷ J a n P a w e ł II, *W Kościele wybiła dzisiaj godzina laikatu*, art. cyt., s. 174.

¹⁸ Tamże.

¹⁹ Tamże, s. 176.

ewangelizacja zmierza także *do odnowienia oblicza ziemi*²⁰, czyli do tego, by społeczność ludzką w *Chrystusie odnowić i przemienić w rodzinę Bożą* (KDK). W związku z tym przypomina Jan Paweł II, cytując swą encyklikę *Centesimus annus*, że *nowa ewangelizacja (...) musi uczynić jednym ze swoich istotnych elementów głoszenie nauki społecznej Kościoła*, która ukazuje jego bezpośrednie konsekwencje dla życia społeczeństwa i czyni codzienną pracę i walkę o sprawiedliwość elementem świadectwa o Chrystusie Zbawicielu (a. 5).

Kościół ewangelizujący ma więc do spełnienia niezmiernie doniosłą rolę w dziele moralnej, gospodarczej i politycznej odbudowy Polski po latach i zniszczeniach komunistycznych. Kościół był zawsze z narodem, a w ostatnich dziesięcioleciach, w okresie panowania systemu zniewolenia totalitarnego, w szczególny sposób pełnił funkcję rzecznika i obrońcy suwerenności Narodu, bronił jego praw, dlatego również dzisiaj, w dobie odzyskanej wolności, nie może pozwolić się zamknąć w obrębie murów świątynnych, lecz mimo sprzeciwu środowisk laickich i antykościelnych musi podjąć to wielkie zadanie służebnej obecności w świecie – obecności, która jest ewangelizacją²¹.

W ramach nowej ewangelizacji świata i życia społecznego Kościół niczego nie pragnie, jak tylko służyć człowiekowi, ukazując mu rozległe horyzonty jego godności i powołania, jakie otrzymał od Boga Stwórcy i Odkupiciela. Dlatego jedną z podstawowych treści nowej ewangelizacji jest nie tylko prawda o Bogu, ale również pełna prawda o człowieku, oparta na Ewangelii²².

W dalszym ciągu swego przemówienia o zadaniach, treściach i adresatach nowej ewangelizacji w Polsce wskazał Ojciec św. na potrzebę ewangelizowania kultury, środków społecznego przekazu, życia gospodarczo-społecznego i wspólnoty politycznej, oraz na konieczność troski o ubogich i potrzebujących, którzy zajmują szczególne miejsce w procesie ewangelizacji²³.

Według Jana Pawła II, w dzisiejszych czasach fundamentalnego znaczenia nabiera posługa Kościoła wobec ludzkiej kultury, która stanowi niezbędne środowisko życia i rozwoju człowieka oraz całych społeczeństw i narodów²⁴. Poza tym wzmożonej troski ewangelizacyjnej Kościoła wymaga dziś szczególnie obszar środków

---

²⁰ Jan Paweł II, *Jesteśmy świadkami walki o człowieka. Przemówienie do biskupów polskich podczas wizyty ad limina apostolorum, 15 I 1993*, „Chrześcijanin w Świecie” 23(1993) nr 1 s. 178.

²¹ Tamże, s. 179.

²² Tamże, s. 180.

²³ Tamże, s. 182.

²⁴ Tamże, s. 180.

masowego przekazu, które jednocześnie są dziś dla Kościoła narzędziem ewangelizacji o fundamentalnym znaczeniu²⁵.

W dziedzinie życia społeczno-gospodarczego zaś Kościół w Polsce nie przestaje być rzecznikiem sprawiedliwości i solidarności społecznej, głosząc wiernym i wszystkim zainteresowanym swą odnośną naukę społeczną i formując u nich odpowiednią postawę moralną. W tym kontekście zwrócił papież uwagę, że jedną z ważnych treści nowej ewangelizacji jest głoszenie *ewangelii pracy*, co zakłada intensywne i dynamiczne duszpasterstwo ludzi pracy, które dzisiaj jest równie potrzebne jak dawniej²⁶.

Dzieło nowej ewangelizacji w Polsce – to również szczególnie troska duszpasterska o ubogich i potrzebujących, głodnych i bezrobotnych, o rodziny wielodzietne, rencistów i emerytów, bezdomnych i emigrantów. Wszyscy oni są dla Kościoła uprzywilejowanym obszarem ewangelizacji w formie czynów solidarnej miłości²⁷.

Nowa ewangelizacja to także konkretne zadania ewangelizacyjne Kościoła wobec wspólnoty politycznej. Papież, powołując się na odnośne pouczenia Soboru Watykańskiego II, podkreśla, że Kościół nie jest i nie chce być żadnym konkurentem ani partnerem gry politycznej, lecz tylko stróżem porządku moralnego i sumieniem krytycznym; nie jest też on partią polityczną i nie identyfikuje się z żadną partią polityczną; jest ponadpartyjny. Kościół zachęca natomiast katolików świeckich do bezpośredniego zaangażowania w dziedzinie polityki, przypominając im stale jako obowiązek sumienia, że ich opcje polityczne winny być zgodne z ewangelicznym systemem wartości oraz ostrzegając, że demokracja bez wartości łatwo się przemienia w jawny lub zakamuflowany totalitaryzm. Kościół ewangelizujący dąży więc do tego, by życie polityczne opierało się na zdrowych zasadach moralnych i by polityka była zawsze rzeczywistą służbą człowiekowi i społeczeństwu, nie zaś bezwzględną walką o władzę, czy też egoistycznym szukaniem własnych, partykularnych interesów²⁸.

Swoje przemówienia do biskupów polskich, ukazujące panoramę zadań ewangelizacyjnych, jakie jawią się przed Kościołem polskim w obecnej sytuacji, zakończył Ojciec św. J a n P a w e ł II zachętą do nowego zapału apostołskiego i życzeniem wielkiego ewangelicznego żniwa, za wstawiennictwem Maryi, którą czcimy jako Gwiazdę nowej ewangelizacji²⁹.

²⁵ Tamże, s. 181.

²⁶ Tamże, s. 182.

²⁷ Tamże, s. 183.

²⁸ Tamże, s. 184.

²⁹ Tamże, s. 185.

2. W papieskich dokumentach

O naglącej potrzebie i konieczności nowej ewangelizacji w naszych czasach poucza Jan Paweł II także w swoich encyklikach i adhortacjach apostolskich. W posynodalnej adhortacji apostolskiej *Christifideles laici* (1988 r.) o powołaniu i misji świeckich w Kościele i w świecie papież oznajmia, że *nadszedł czas nowej ewangelizacji* (a. 34). Stwierdza również, że *Kościółowi zostało powierzone wielkie, wymagające zaangażowania, wspaniałe zadanie nowej ewangelizacji, której świat tak bardzo potrzebuje* (a.64). Z głęboką troską wskazuje papież na *zjawisko dechrystianizacji, które występuje w narodach o dawnej tradycji chrześcijańskiej i domaga się bezzwłocznie nowej ewangelizacji* (a. 4). W sytuacji, kiedy *całe kraje i narody, w których niegdyś religia i życie chrześcijańskie kwitły (...) a dzisiaj podlegają procesowi radykalnych przemian wskutek szerzenia się zubożnienia, sekularyzmu i ateizmu (...), jedynie nowa ewangelizacja może zapewnić rozkwit czystej i głębokiej wiary* (a. 34). Dlatego *Kościół, odczuwając i przeżywając nagłą dziś potrzebę nowej ewangelizacji, nie może uchylać się od stałej misji niesienia Ewangelii ludziom (...), którzy do tej pory nie znają Chrystusa Odkupiciela człowieka* (a. 35). Poza tym określa papież dokładniej adresata i cel: *Ta nowa ewangelizacja, skierowana nie tylko do jednostek, ale do całych grup ludzkich, żyjących w różnych sytuacjach, środowiskach i kulturach, ma na celu kształtowanie dojrzałych wspólnot kościelnych* (s. 34).

O nowej ewangelizacji jest mowa również o encyklice *Redemptoris missio* (1990), poświęconej działalności misyjnej Kościoła, która została tu nazwana także ewangelizacją misyjną (por. a.2). Jan Paweł II wyraża na wstępie przekonanie, że *nowa ewangelizacja ludów chrześcijańskich znajdzie natchnienie i oparcie w oddaniu się działalności misyjnej* (a. 2). Papież podkreśla, że *nadszedł moment zaangażowania wszystkich sił kościelnych w nową ewangelizację* (a. 3). W naszych czasach, kiedy ludzkość przeżywa głębokie przemiany, konieczne jest ożywienie działalności ewangelizacyjnej i zaangażowanie Kościoła zarówno w *pierwszej misji wśród narodów, jak i w nowej ewangelizacji ludów, którym Chrystus był już przepowiadany* (a. 30). Przewidując, iż *na progu trzeciego tysiąclecia Odkupienia Bóg przygotowuje wielką wiosnę chrześcijaństwa*, Ojciec św. zauważa, iż ta optymistyczna perspektywa, ta *nadzieja chrześcijaństwa wspiera nas w głębokim zaangażowaniu się w nową ewangelizację* (a. 86).

W cytowanej encyklice papież Jan Paweł II rozróżnia trzy typy działalności zbawczej Kościoła: *działalność misyjną wśród niechrześcijan, działalność duszpasterską wśród chrześcijan oraz nową ewangelizację albo reewangelizację wśród ochrzczonych, którzy utracili*

żywy sens wiary albo wprost nie uważają się już za członków Kościoła, prowadząc życie dalekie od Chrystusa i od Jego Ewangelii (a. 33). Pisząc o tzw. kręgach terytorialnych działalności ewangelizacyjnej Kościoła, rozróżnia papież działalność misyjną ad gentes, duszpasterską troskę o wiernych i nową ewangelizację niepraktykujących (por. a. 37). Ponadto stwierdza Ojciec św., że w krajach tradycyjnie chrześcijańskich znajdują się regiony (...), grupy ludzi i obszary, do których ewangelizacja nie dotarła. Konieczna jest zatem również w tych krajach nie tylko nowa ewangelizacja, ale w pewnych wypadkach pierwsza ewangelizacja (a. 37).

W posynodalnej adhortacji apostolskiej *Pastores dabo vobis* (1992) do biskupów, do duchowieństwa i wiernych o formacji kapłanów we współczesnym świecie Jan Paweł II pisze na wstępie, że istnieje absolutna konieczność, by „nowa ewangelizacja” znalazła w kapłanach, nowych zwiastunów *Dobrej Nowiny* (a. 2). Dziś, kiedy Kościół staje w obliczu wielkich trudności i wyzwań nowej epoki historycznej, potrzeba dobrze uformowanych kapłanów, którzy będą przekonanymi i gorliwymi sługami „nowej ewangelizacji” (a. 10).

Nazywając nową ewangelizację naczelnym zadaniem duszpasterskim, podkreśla papież, iż obejmuje ona cały Lud Boży, domaga się nowej gorliwości, nowych metod i nowego sposobu głoszenia i dawania świadectwa Ewangelii, a przede wszystkim potrzebuje ona dziś kapłanów, którzy bezwzględnie i w pełni przeżywają tajemnicę Chrystusa i potrafią wypracować nowy styl życia duszpasterskiego, w głębokiej jedności z papieżem, biskupami i z innymi kapłanami oraz w owocnej współpracy z wiernymi świeckimi, szanując i rozwijając różne role, charyzmaty i posługi we wspólnocie kościelnej (a. 18). Dlatego w zakończeniu adhortacji wzywa Ojciec św. wszystkich kapłanów, by sobie jasno uświadomili, jak bardzo pożądana jest ich należyta formacja właśnie dzisiaj, kiedy nowa ewangelizacja potrzebuje nowych głosicieli Ewangelii, to znaczy kapłanów, którzy starają się przeżywać swoje kapłaństwo jako szczególną drogę do świętości (a. 82).

Podobnie w encyklice *Veritatis splendor* (1993 r.) stwierdza Jan Paweł II, że moment historyczny, który obecnie przeżywamy, a w każdym razie przeżywają go liczne narody, stanowi wielkie wezwanie do „nowej ewangelizacji”, to znaczy do głoszenia Ewangelii zawsze nowej i zawsze niosącej nowość, do ewangelizacji, która musi być prowadzona z nową gorliwością, nowymi metodami i z zastosowaniem nowych środków wyrazu (a.106). Określając bliżej istotę i zadania nowej ewangelizacji, podkreśla papież, iż jest ona również przepowiadaniem, i propozycją określonej moralności, czyli chrześcijańskiego sposobu życia; jest wskazaniem drogi życia, którą trzeba iść, by być

uczniem Chrystusa (por. a.107). Ponadto wskazuje Ojciec św. na warunki jej skuteczności i źródło dynamizmu, stwierdzając, iż *nowa ewangelizacja ujawnia swą autentyczność i równocześnie wyzwala cały swój dynamizm misyjny, jeśli dokonuje się nie tylko przez dar słowa głoszonego, ale taki przez dar słowa przeżywanego, to znaczy przez świadectwo życia* (a. 107), przez świętość Ludu Bożego. Głównym, źródłem nowej ewangelizacji oraz nowego życia moralnego, które ona głosi i wzbudza, przynosząc owoce świętości i misyjności, jest *Duch Chrystusa* (a. 108). Celem zaś nowej ewangelizacji jest *rozbudzenie i umocnienie wiary, która działa przez miłość (Ga 5,6)* (a. 108.).

We wszystkich przytoczonych wypowiedziach papieskich powtarza się – jak refren – gorący apel i głębokie przekonanie Ojca św. J a n a P a w ł a II o pilnej potrzebie nowego zrywu ewangelizacyjnego Kościoła we współczesnym świecie, o konieczności nowej ewangelizacji, opartej na nowym zapale, nowych metodach i nowych środkach komunikowania Ewangelii Jezusa Chrystusa, jedyne go Zbawiciela człowieka i świata.

II. WEDŁUG SYNODU BISKUPÓW (RZYM 1991)

O ile Synod Biskupów 1974 r. wraz z jego owocem *Evangelii nuntiandi* był wielkim impulsem i drogowskazem do powszechnej ewangelizacji współczesnego świata, to Synod Biskupów 1991 r. stał się szczególnym źródłem inspiracji do teologicznej refleksji i praktycznej realizacji dzieła nowej ewangelizacji Europy po historycznym przełomie 1989 r. Wobec tego spóbuujemy znaleźć w tekstach roboczych i końcowej *Deklaracji* tego Synodu odpowiedź na rozważane przez nas pytanie o istotę i sens nowej ewangelizacji.

1. W przemówieniach synodalnych

Główną intencją i tematem Synodu Biskupów 1991 była nowa ewangelizacja Europy. Papież J a n P a w e ł II w homilii na rozpoczęcie Synodu wyraził gorące życzenie, by to specjalne zgromadzenie biskupów katolickich z całej Europy umiało poderwać wszystkich do nowej ewangelizacji w tym tak ważkim momencie historycznym, ażeby nasza stara chrześcijańska Europa na nowo uwierzyła³⁰. A w homilii na zakończenie obrad synodalnych zwrócił się Ojciec św. do obecnych reprezentantów Episkopatów europejskich z gorącym apelem: *Drodzy bracia z biskupstwie, powracając do waszych chrześcijańskich wspólnot, nie przedstawajcie być i działać jako prawdziwi*

³⁰ J a n P a w e ł II, *Pozwólmy prowadzić się Duchowi Prawdy*, „L'Osservatore Romano” 13(1992) nr 1 s. 5.

*świadczenie Chrystusa, który nas wyzwolił. Dołóżcie wszelkich starań, aby urzeczywistnić nową ewangelizację Europy*³¹.

Kard. C. Ruini zaś w swym inauguracyjnym przemówieniu zatytułowanym *Nowa ewangelizacja Europy*, podkreślił, że w aktualnej sytuacji duchowej Europy nowa ewangelizacja stanowi centralne i pierwszoplanowe zadanie Kościoła w Europie i najcenniejszy wkład, jaki może on wnieść we wspólne dobro narodów, zgodnie z wytrwałym nauczaniem Ojca Świętego i w duchu Soboru Watykańskiego II³². Rozważając szczegółowe zagadnienia związane z tematem, kardynał powiedział m.in.: Aby postulat nowej ewangelizacji mógł zostać spełniony, niezbędna jest przede wszystkim głęboka reewangelizacja samych wspólnot kościelnych, której najważniejszym zadaniem jest nieustanne wychowanie do wiary, zmierzające do kształtowania dojrzałych osobowości chrześcijańskich oraz świadectwo wiary w codziennym życiu. Ponadto relator generalny Synodu zwrócił uwagę, że zadanie nowej ewangelizacji Europy i zbudowanie wspólnego europejskiego domu wymaga *wymiany darów* między Kościołami wschodniej, środkowej i zachodniej części kontynentu, poznania doświadczeń, problemów i bogactw innych wspólnot, dostosowania do nowej sytuacji międzykościelnych instytucji współpracy i dialogu, żywszej obecności Kościoła w świeckich instytucjach europejskich, wspólnoty wszystkich wyznań chrześcijańskich³³.

W trakcie dwutygodniowych (od 28 listopada do 14 grudnia) obrad synodalnych występowali liczni biskupi europejscy, którzy w różnych aspektach i kontekstach mówili o nowej ewangelizacji Europy. Wskazując na pilną dziś potrzebę licznych i świętych kapłanów w Europie, kard. P. L a g h i, prefekt Kongregacji ds. Wychowania Katolickiego, postulował, by seminaria duchowne stały się ośrodkami rozwoju nowej ewangelizacji, przygotowującymi kapłanów zdolnych kształtować żywe wspólnoty chrześcijańskie poprzez wychowanie do odpowiedzialnej i dojrzałej wiary³⁴. Arcybiskup M. V l k z Pragi podkreślił, że nie wystarczy tylko mówić o nowej ewangelizacji Europy, ale trzeba najpierw ewangelizować samych siebie, żyć tym, co chcemy głosić innym, naśladować Chrystusa, a także urzeczywistniać trynitarną eklezjologię Soboru

³¹ Tamże, s. 45.

³² Kard. C. Ruini, *Nowa ewangelizacja Europy*, „L'Osservatore Romano” 13(1992) nr 1 s. 11.

³³ Tamże.

³⁴ Kard. P. L a g h i, *Europa potrzebuje licznych i świętych kapłanów*. „L'Osservatore Romano” 13(1992) nr 1 s. 13.

Watykańskiego II, która może być wytyczną i główną drogą wiodącą do nowej ewangelizacji³⁵.

Kard. J. R a t z i n g e r, prefekt Kongregacji ds. Nauki Wiary, powiedział o nowej ewangelizacji, iż jest ona dzisiaj wielkim zadaniem Kościoła w Europie i w całym świecie, a jej istotna treść zawiera się w słowach, które sam Chrystus wypowiedział rozpoczynając swoje dzieło ewangelizacji: *Czas się wypełnił i bliskie jest Królestwo Boże. Nawracajcie się i wiercie w Ewangelię (Mk 1,15)*³⁶. Bp. K. L e h m a n n przewodniczący Konferencji Episkopatu Niemiec, w swoim wystąpieniu synodalnym stwierdził, że każda nowa ewangelizacja będzie sięgać do niewyczerpanych źródeł Biblii i Tradycji, by wykorzystywać je dla potrzeb dnia dzisiejszego, ale nie jest to *rechrystianizacja*, nie można bowiem powrócić do poprzedniego stadium czy do stanu idealnego. Nowa ewangelizacja musi stawić czoło współczesnej sytuacji duchowej i kulturowej³⁷.

Bp Cz. D o m i n z Polski zwrócił natomiast uwagę, że nowa ewangelizacja Europy nie może opierać się jedynie na posłudze słowa (katechezie) i na liturgii. Także praca charytatywna Kościoła odgrywa bardzo ważną rolę w dziele głoszenia Ewangelii Jezusa Chreystua³⁸. W tej wypowiedzi jest widoczny ów klasyczny tryptyk podstawowych funkcji Kościoła: słowo, sakrament i *caritas*. Nową ewangelizację pojmuje więc bp D o m i n szeroko, jako całą działalność Kościoła.

Kard. G. D a n n e e l s z Belgii, mówiąc o potrzebie podjęcia dzieła nowej ewangelizacji Europy, tak określił jej główną treść: Nowa ewangelizacja winna położyć nacisk na głoszenie, że Chrystus jest jedynym Zbawicielem (w przeciwstawieniu do tezy o równej wartości wszystkich religii), na niemożność oddzielenia wartości ewangelicznych od wiary w Osobę Chrystusa (w przeciwieństwie do redukcowania ich do wartości etycznych i oddzielania od modlitwy i życia sakramentalnego) oraz na przepowiadanie Boga – Ojca, Syna i Ducha (w przeciwstawieniu do mglistego teizmu)³⁹. Kard. J. G l e m p, Prymas Polski, mówił na Synodzie o nowej ewangelizacji

³⁵ Abp M. V l k, *Nie ma jedności bez wymiany darów*, „L'Osservatore Romano” 13(1992) nr 1 s. 13.

³⁶ Kard. J. R a t z i n g e r, *Trzeba mówić więcej o Bogu*, „L'Osservatore Romano” 13(1992) nr 1 s. 18 n.

³⁷ Bp K. L e h m a n n, *W obronie życia*, „L'Osservatore Romano” 13(1992) nr 1 s. 26.

³⁸ Np. Cz. D o m i n, *Trzy najważniejsze wylomy w żelaznej kurtynie*, „L'Osservatore Romano” 13(1992) nr 1 s. 27.

³⁹ Kard. G. D a n n e e l s, *Kościół obrońca praw mniejszości etnicznych i religijnych*, „L'Osservatore Romano” 13(1992) nr 1 s. 27 n.

w dziedzinie kultury i prawa, a także o pilnej potrzebie ewangelizacji współczesnej Europy⁴⁰.

Znamienne były również wystąpienia synodalne na temat współpracy ekumenicznej w dziele nowej ewangelizacji Europy. Kard. A. T o d e a z Rumunii twierdził, że nowa ewangelizacja musi być prowadzona w duchu ekumenizmu⁴¹, a bp. J. H i r k a, ordynariusz Preszowa obrządku bizantyjskiego, wyraził pogląd, że nowa ewangelizacja bez ekumenizmu nie przyniesie trwałych rezultatów; jeśli bowiem będziemy zbyt dynamiczni, nasi bracia odłączeni poczną się zagrożeni⁴².

Szerzej na ten temat wypowiedział się na Synodzie metropolita greckoprawosławny we Włoszech, S. P a p a g e o r g i o u. Podkreślił na wstępie, że dla wszystkich Kościołów prawosławnych, w różnych krajach, bardzo aktualny i istotny jest problem reewangelizacji swoich wiernych. Następnie postawił pytanie: W jaki sposób prawosławie pojmuje nową ewangelizację, którą musimy wspólnie podjąć wobec ludzi nie znających jeszcze Ewangelii lub potrzebujących reewangelizacji? W odpowiedzi przytoczył fragmenty dokumentu, wydanego w 1990 r. przez Międzynarodową Komisję Mieszaną ds. Dialogu Teologicznego między Kościołem rzymsko-katolickim a Kościołem prawosławnym, dotyczące odrzucenia metody unityzmu i prozelityzmu we wzajemnych stosunkach katolicko-prawosławnych. Ponieważ po Soborze Watykańskim II podstawą więzi między naszymi Kościołami stała się *eklezjologia komunii*, łączącej Kościoły naprawdę *siostrzane*, Komisja Mieszana odrzuciła dążenia unickie jako metodę prowadzącą do jedności; bo tam, gdzie posłużono się metodą unityzmu, doprowadził on do nowych rozłamów. Tak więc tylko na fundamencie eklezjologii *Kościołów siostrzanych* Kościoły rzymsko-katolicki i prawosławny, wraz z braćmi protestantami, powołane są dziś do podjęcia ogromnego dzieła reewangelizacji swoich wiernych w nowej, zjednoczonej Europie.⁴³

Przytoczone fragmenty wypowiedzi poszczególnych ojców synodalnych ukazują tylko niektóre aspekty nowej ewangelizacji. Brak w nich precyzyjnych określeń nowej ewangelizacji, którą niejednokrotnie pojmowano zamiennie jako reewangelizację. Wszyscy jednak

⁴⁰ Kard. J. G l e m p, *Nowa ewangelizacja w dziedzinie kultury i prawa*, „L'Osservatore Romano” 13(1992) nr 1 s. 30.

⁴¹ Kard. A. T o d e a, *Bóg wkracza w dzieje człowieka*, „L'Osservatore Romano” 13(1992) nr 1 s. 28.

⁴² Bp. J. H i r k a, *Nowa ewangelizacja i ekumenizm*, „L'Osservatore Romano” 13(1992) nr 1 s.23.

⁴³ S. P a p a g e o r g i o u, *Punkt widzenia Kościoła prawosławnego*, „L'Osservatore Romano” 13(1992) nr 1 s. 21.

ojcowie synodalni byli zgodni co do tego, iż istnieje pilna potrzeba podjęcia wielkiego dzieła nowej ewangelizacji w zdechrystianizowanych społeczeństwach Europy Zachodniej, a także w europejskich krajach postkomunistycznych.

2. W Deklaracji końcowej Synodu

Dokładniejsze wyjaśnienie pojęcia i istoty nowej ewangelizacji znajdujemy w Deklaracji końcowej Synodu. Na jej wstępie ojcowie synodalni wyznają: *Zjednoczeni w imię Chrystusa (por. Mt 18,20) modliliśmy się o to, aby usłyszeć, co dziś Duch Święty mówi Kościołom Europy (por. Ap 2,7) i aby Kościoły te potrafiły odnaleźć drogi nowej ewangelizacji naszego kontynentu*⁴⁴. Pilna potrzeba i obowiązek podjęcia dzieła nowej ewangelizacji Europy wynika z powstałej sytuacji historycznych przemian od 1989 r., jak również z misyjnej istoty Kościoła i z ewangelizacyjnego mandatu Chrystusa. O tej sytuacji i historycznej chwili, którą dziś przeżywa Europa po niezwyklej upadku systemu komunistycznego, traktuje pierwszy rozdział Deklaracji. Natomiast rozdział drugi, zatytułowany *Życiodajne źródło i różne drogi nowej ewangelizacji*, podejmuje próbę określenia pojęcia *nowej ewangelizacji*, jej istoty, zadań i podstawowych elementów.

Dokument stwierdza nasamprzód, że w pewnych częściach kontynentu, zwłaszcza zaś wśród nowych pokoleń, wiara chrześcijańska jest prawie nieznaną na skutek ciągłej propagandy ateizmu; gdzie indziej znów proces sekularyzacji jest tak zaawansowany, że należy zaczynać ewangelizację prawie od nowa, a nawet tam, gdzie obecność Kościoła jest jeszcze silna, daje się zauważyć głęboką rozbieżność między wiarą i życiem. Dlatego pilnym zadaniem Kościoła jest ponowne głoszenie mieszkańcom Europy wyzwającego posłania Ewangelii, czyli podjęcie dzieła nowej ewangelizacji⁴⁵.

Na czym ona polega? Czym ona jest? Dlaczego nazywana jest *nową*? Deklaracja stwierdza najpierw negatywnie, że nowa ewangelizacja nie jest programem tak zwanej *restauracji* Europy czasów minionych, a następnie pozytywnie, że jest ona bodźcem do odkrywania własnych korzeni chrześcijańskich i tworzenia cywilizacji głębszej, bardziej chrześcijańskiej, a zatem również bardziej luzkiej⁴⁶.

⁴⁴ „Abyśmy byli świadkami Chrystusa, który nas wyzwolił”. Deklaracja końcowa Specjalnego Zgromadzenia Synodu Biskupów poświęconego Europie, „L'Osservatore Romano” 13(1992) nr 1 s. 46.

⁴⁵ Tamże, s. 47.

⁴⁶ Tamże.

To ostatnie pozytywne określenie nowej ewangelizacji nie jest jednak precyzyjną definicją semantyczną, a raczej tylko uwypukla intencjonalną moc do realizowania celu tejże ewangelizacji: odbudowywania cywilizacji chrześcijańskiej w Europie, której korzenie są właśnie chrześcijańskie. Dalej dokument synodalny stwierdza, że nowa ewangelizacja czerpie z przebogatego skarbcza Objawienia, które dokonało się ostatecznie w Jezusie Chrystusie, czyli jest ona przekazywaniem jedynej Ewangelii Chrystusowej – bo *nie ma innej ewangelii*. Następnie Ojcowie Synodu wyjaśniają bliżej jej *nowość*: Ta ewangelizacja jest świadomie nazywana nową, ponieważ Duch Święty ciągle ukazuje nowość słowa Bożego i duchowo ożywia ludzi (por. 1 J 3,2). Jest ona również nowa, ponieważ nie jest związana na stałe z żadną określoną cywilizacją, jako że Ewangelia Jezusa Chrystusa może promieniować na wszystkie kultury⁴⁷. Istotę, albo raczej istotną treść nowej ewangelizacji stanowi prawda: *Bóg cię kocha. Chrystus przyszedł dla ciebie*. Ojcowie synodalni podkreślają, iż w nowej ewangelizacji nie powinno nigdy zabraknąć tego radosnego orędzia o Bogu, który z miłości do człowieka posłał swego Syna jako Zbawiciela, a także o duszy nieśmiertelnej jak i o zmartwychwstaniu ciała⁴⁸.

Z kolei o podmiotach nowej ewangelizacji czytamy w *Deklaracji końcowej* Synodu, że nowa ewangelizacja Europy stanie się możliwa tylko wtedy, kiedy wszyscy chrześcijanie, świadomi swego własnego powołania profetycznego, poczują się wezwani do prowadzenia tego dzieła⁴⁹. Podmiotem nowej ewangelizacji jest więc cały Kościół, wszyscy ochrzczeni: biskupi i kapłani, zakonnicy i świeccy, co więcej – wszyscy chrześcijanie: katolicy, prawosławni i protestanci. W związku z tym należy zacieśnić i ożywić współpracę między katolickimi Kościołami lokalnymi oraz współpracę ekumeniczno-ewangelizacyjną z chrześcijańskimi Kościołami prawosławnymi i protestanckimi.

Nowa ewangelizacja, o której rozważał Synod, dotyczy głównie Europy, przy czym winna ona objąć nie tylko poszczególnych ludzi, ale również kultury narodów europejskich. Poza tym nowa ewangelizacja winna mieć charakter misyjny, czyli nie obejmować jedynie osób i grup, które są już zakorzenione w sercu Kościoła, ale także tych, którzy przyglądają mu się z oddali, nierzadko ze sceptycyzmem lub wręcz niechęcią⁵⁰.

W zakończeniu swej Deklaracji Synod Biskupów 1991 wskazuje na dwa wielkie wzory osobowe: św. Pawła Apostoła i Maryję. Ojcowie

⁴⁷ Tamże.

⁴⁸ Tamże, s. 47 n.

⁴⁹ Tamże, s. 49.

⁵⁰ Tamże, s. 48.

synodalni życzą sobie i wszystkim chrześcijanom, by przykład i nieugięta wiara Apostoła, który musiał zmagać się z wieloma przeciwnościami w swej działalności ewangelizacyjnej, były silną zachętą do odważnego podjęcia nowej ewangelizacji. Maryja zaś, Matka Pana, która towarzyszyła swojemu Synowi od początku dzieła ewangelizacji, *niech przyświeca jako gwiazda stale odnawianej ewangelizacji*⁵¹. Tę ostatnią myśl powtórzyła Deklaracja za adhortacją *Evangelii nuntiandi* (por. 82).

Zauważmy jeszcze, iż w Deklaracji końcowej Synodu Biskupów 1991, którą można nazwać *magna charta* nowej ewangelizacji, spotykamy kilka synonimicznych określeń: nowa ewangelizacja, ewangelizacja od nowa, ponowne głoszenie Ewangelii, stale odnawiana ewangelizacja, reewangelizacja. Reasumując trzeba stwierdzić, że odnośne wypowiedzi Ojców synodalnych, jak i Deklaracji końcowej Synodu Biskupów 1991, nie zawierają precyzyjnych definicji nowej ewangelizacji, lecz raczej tylko opisowo i aspektowo określają tę rzeczywistość kościelno-misyjną; stanowią one jakby bogatą mozaikę elementów czy komponentów nowej ewangelizacji, której istotę i sens próbujemy poznać i przedstawić w niniejszym artykule.

III. WEDŁUG CELAM (SANTO DOMINGO, 1992)

Okresowe zgromadzenia ogólne Rady Episkopatów Ameryki Łacińskiej (Consejo Episcopal Latinoamericano = CELAM) są wielkim wydarzeniem kościelnym – nie tylko dla katolików latynoamerykańskich, ale i dla całego Kościoła katolickiego. Odbyły się dotąd cztery zgromadzenia CELAM: 1955 r. w Rio de Janeiro (Brazylia), 1968 r. w Medellin (Kolumbia), 1979 r. w Puebla (Meksyk) i 1992 w Santo Domingo (Dominikana). Zgromadzenie biskupów w Santo Domingo zainaugurował papież J a n P a w e ł II. 16-dniowe obrady były poświęcone tematowi *Nowa ewangelizacja, postępowanie człowieka, kultura chrześcijańska*. W końcowym dokumencie IV Zgromadzenia Ogólnego CELAM znajdujemy m.in. próbę odpowiedzi na pytanie, czym jest nowa ewangelizacja?

Biskupi latynoamerykańscy stwierdzają nasamprzód, że skoro mówi się o nowej ewangelizacji, to trzeba przyjąć, że była wcześniejsza lub pierwsza ewangelizacja. Nowa ewangelizacja nie może dotyczyć tych, którzy jeszcze nigdy nie usłyszeli Ewangelii. W Ameryce Łacińskiej miała miejsce pierwsza ewangelizacja już przed 500 laty.

⁵¹ Tamże, s. 53.

Można zatem mówić o nowej ewangelizacji na tym subkontynencie⁵². Lecz jak należy pojmować nową ewangelizację? Najpierw odpowiadają biskupi negatywnie, jak nie należy rozumieć nowej ewangelizacji, a potem pozytywnie, czym ona jest, co oznacza, na czym polega.

Otoż nowa ewangelizacja nie oznacza, jakoby wcześniejszy proces ewangelizacyjny stracił swą wartość, nie przyniósł żadnych owoców czy miał się zakończyć. Oznacza natomiast, że dzisiejsza ewangelizacja staje przed nowymi wyzwaniem i problemami, które musi pilnie rozwiązywać. Dalej, nowa ewangelizacja nie oznacza głoszenia nowej Ewangelii; istnieje bowiem jedna i jedyna Ewangelia, z której mogą być wydobywane nowe światła dla nowych problemów współczesności. Wreszcie nowa ewangelizacja nie oznacza jakiegoś powtórzenia czy ponowienia procesu pierwotnej ewangelizacji. Nie można abstrahować od pierwszej ewangelizacji, lecz raczej korzystać z różnorodnych wartości, jakie ona pozostawiła. Wartości te należy pogłębiać i uzupełniać, a niedoskonałości eliminować.

Nowa ewangelizacja w Ameryce Łacińskiej jest odpowiedzią na takie problemy nurtujące ten kontynent, jak rozdział wiary od życia, krzyżująca niesprawiedliwość, przemoc i nierówność społeczna⁵³. Powołując się na nauczanie J a n a P a w ł a II, biskupi latynoamerykańscy podkreślają, że nowa ewangelizacja jest procesem dynamicznym. Przede wszystkim jest ona wezwaniem do nawrócenia oraz do nadziei, opartej na obietnicach Bożych i na prawdzie o zmartwychwstaniu Chrystusa, która stanowi fundament wszelkiej ewangelizacji i wszelkiego rozwoju człowieka, a także źródło prawdziwie chrześcijańskiej kultury. Nowa ewangelizacja oznacza również inkulturację czyli wcielenie Ewangelii w aktualną sytuację kulturową⁵⁴.

Następnie dokument CELAM-u omawia krótko komponenty procesu nowej ewangelizacji. Jej podmiotem jest cała wspólnota kościelna z wszystkimi swoimi członkami. Celem nowej ewangelizacji jest dojrzała wiara człowieka i wspólnot kościelnych. Jej zadaniem zaś – osobiste związanie z Chrystusem i Kościołem tych ochrzczonych, którzy przestali być przekonanymi i konsekwentnymi chrześcijanami. Oni też są głównymi adresatami nowej ewangelizacji. Natomiast istotną treścią nowej ewangelizacji jest sam Jezus Chrystus – Ewangelia Ojca, który bezgranicznie ukochał człowieka i przez

---

⁵² *Neue Evangelisierung. Förderung des Menschen. Christliche Kultur. Schlussdokument der 4. Generalversammlung der lateinamerikanischen Bischöfe in Santo Domingo 12.-28. Oktober 1992.* W: Stimmen der Weltkirche 34, Bonn 1993, s. 63.

⁵³ Tamże, s. 64.

⁵⁴ Tamże.

śmierć oraz zmartwychwstanie Jezusa odkupił go, uczynił współuczestnikiem Swego życia⁵⁵.

Biskupi latynoamerykańscy próbowali też odpowiedzieć na pytanie, jak powinna wyglądać nowa ewangelizacja? Ich odpowiedź – to właściwie rozwinięcie i wyjaśnienie odnośnej wypowiedzi Ojca św. J a n a P a w ł a II na Haiti w 1983 r.: że ewangelizacja ma być nowa w swoim zapale, w swoich metodach i swoich formach wyrazu. Skąd pochodzi i na czym się zasadza ów nowy zapal, nowy zryw, nowa energia ewangelizacyjna? Biskupi latynoamerykańscy konstatują, że Jezus Chrystus wzywa nas dzisiaj do odnowy naszego zapalu apostołskiego. W tym celu posyła nam swego Ducha, który rozpala serce Kościoła. Tenże apostołski zapal wywodzi się także z radykalnego naśladowania Chrystusa, pierwszego głosiciela Ewangelii. Stąd najlepszymi głosicielami Ewangelii są święci, ludzie ośmiu błogosławieństw. Nowa ewangelizacja z tymże zapalem suponuje więc głęboką wiarę, duszpasterską miłość i wytrwałą ufność, że działanie Ducha Świętego zrodzi wewnętrzny zachwyć i niepowstrzymany entuzjazm u głosiciela Ewangelii, który będzie zdolny wzbudzać wiarygodność dla przyjęcia orędzia zbawienia u jego adresatów⁵⁶.

A na czym polega postulowana nowość metod ewangelizacyjnych? Biskupi latynoamerykańscy stwierdzają najpierw ogólnie, że nowych metod żąda nowa sytuacja, nowy człowiek, nowy świat. Przede wszystkim konieczna jest dziś metoda osobistego świadectwa, osobistego spotkania, chrystianizowania wszystkich dziedzin ludzkiego życia oraz przekonania o zbawczej mocy Ewangelii i działaniu Ducha Świętego. Pod Jego natchnieniem należy rozwijać wszelkiego rodzaju pomysłowość i twórczość ewangelizacyjną, uwzględniać zasady psychologii i pedagogiki, tak, by Ewangelia skutecznie docierała do adresatów. Ponieważ żyjemy dziś w kulturze obrazu, przeto musimy odważnie wykorzystywać nowoczesne środki techniczne, przy czym nie należy tylko na nich polegać i do ich stosowania się ograniczać. Trzeba również stosować takie metody i środki, dzięki którym Ewangelia przeniknie do najgłębszych sfer duszy człowieka i społeczeństwa, aż do korzeni kultury. Jak bowiem czytamy w adhortacji *Ewangelii nuntiandi* P a w ł a VI, należy ewangelizować nie tylko *od zewnątrz, jakby się dodawało jakąś ozdobę czy kolor, ale od wewnątrz, od centrum życiowego i korzeni życia – czyli należy przepajając Ewangelią kultury, a także kulturę człowieka* (a. 20)⁵⁷.

Trzecia wreszcie nowość ma dotyczyć *form wyrazu*. Co znaczy, że ewangelizacja ma być nowa w swoim wyrażaniu się, w swoim wyrazie

⁵⁵ Tamże, s. 64 n.

⁵⁶ Tamże, s. 66.

⁵⁷ Tamże.

czy formach wyrazu? Otóż chodzi przede wszystkim o taki język przekazu Ewangelii, który by ją skutecznie przybliżył do człowieka żyjącego w nowej rzeczywistości kulturowej naszych czasów. Niewyczerpane bogactwo Ewangelii Chrystusa umożliwia stosowanie rozmaitych, nowych form wyrazu, które ułatwiają ewangelizację kultury miejsko-przemysłowej i inkulturację, czyli wcielenie Ewangelii w nowe formy powstającej obecnie kultury. Nowa ewangelizacja musi dążyć do głębszego wniknięcia w egzystencję człowieka i w życie kulturalne, czyli musi dokonywać jak najgłębszej inkulturacji Ewangelii. To zaś zakłada dokładną znajomość istniejącej kultury i należyte uwzględnienie jej w procesie ewangelizacji. Szczególnie pożądane jest uwzględnienie mentalności adresatów nowej ewangelizacji, ich kultury, ich form wzajemnego komunikowania się i stosowanych u nich środków przekazu. Tak pojęte unowocześnienie *form wyrazu* ewangelizacji, czyli tak rozumiana nowa ewangelizacja oznacza jakby kontynuację kierunku Wcielenia Słowa Bożego, które się dokonało w tej właśnie formie, by zbawić człowieka od wewnątrz⁵⁸.

W związku z tym – stwierdzają latynoamerykańscy biskupi – nowa ewangelizacja wymaga od dzisiejszego Kościoła radykalnych zmian duszpasterskich, zgodnie z nauką i duchem Soboru Watykańskiego II, który – dodajmy – miał charakter i cele pastoralne, ewangelizacyjne, przez co pozostaje wciąż miarodajnym wzorem Wielkiego Ewangelizatora i inspirującym drogowskazem dla nowej ewangelizacji – nowej w swym zapale, w swych metodach i w swych formach wyrazu, a także odnowionej we wszystkich swoich elementach strukturalnych i merytorycznych.

IV. W NAUCZANIU EPISKOPATU POLSKI

Biskupi polscy poświęcili tematowi nowej ewangelizacji specjalny list pasterski z 29 I 1992, w którym próbują określić pojęcie i sens nowej ewangelizacji w kontekście duchowej sytuacji Europy, a zwłaszcza Polski⁵⁹. Autorzy listu zaznaczają, że pojęcie nowej ewangelizacji Europy pierwszy rzucił Ojciec Święty Jan Paweł II, mając na uwadze pilną potrzebę moralnego i duchowego odrodzenia naszego kontynentu. Na postawione pytanie, co to pojęcie znaczy, odpowiadają w ten sposób: Nowa ewangelizacja nie oznacza ponownej chrystianizacji, ani też głoszenia zmienionej Ewangelii, ale oznacza przede wszystkim nowy zapal w jej głoszeniu, nowe sposoby

⁵⁸ Tamże, s. 66 n.

⁵⁹ *List Pasterski Episkopatu Polski „O nowej ewangelizacji”*, „Tygodnik Powszechny” 1992 nr 6 s. 2.

w jej rozszerzaniu i nowe spojrzenie na zmienioną sytuację życiową ludzi w Europie. Takie określenie nowej ewangelizacji nawiązuje wyraźnie do odnośnej wypowiedzi Ojca św. na Haiti w 1983 r. o nowym zapale, nowych metodach i nowych formach wyrazu ewangelizacji.

Następnie biskupi polscy wyjaśniają dokładniej swoją koncepcję nowej ewangelizacji Europy i Polski. Uzasadniając potrzebę nowego zapалу ewangelizacyjnego stwierdzają, że chrześcijańska od wieków Europa starzeje się – nie tylko starością lat, ale zmniejszającą się liczbą dzieci i cofaniem się w rozwoju duchowym – i dlatego Duch Święty mówi dziś Kościołom Europy (por. Ap 2,7), aby odnalazły drogi nowej ewangelizacji, aby przez Kościół Europa odnalazła swoją młodość, przy czym wielka nadzieja na zapal w ewangelizacji spoczywa na młodym pokoleniu Europejczyków.

Objaśniając z kolei nowe sposoby ewangelizacji, biskupi podkreślają, że chodzi tu nie tylko o stosowanie nowoczesnych technik przekazu Ewangelii, ale głównie o odnowę wiary, umiłowanie Chrystusa, osobiste zaangażowanie chrześcijan oraz świadczenie swym życiem o Chrystusie i Jego Ewangelii, co mają czynić zarówno kapłani jak i wszyscy świeccy katolicy. Należy również wykorzystywać mass-media jako nowe sposoby i techniki komunikowania zbawczego orędzia Chrystusa. Nowa ewangelizacja poprzez mass-media, ukazująca ludziom prawdę, dobro i piękno, może i powinna być przeciwwagą do tych programów wielu mass-mediów, które stanowią wprost antyewangelizację i prowadzą do degradacji człowieka.

Trzeci wreszcie aspekt nowej ewangelizacji – to uwzględnienie przemian społeczno-politycznych w Europie i wynikającej stąd nowej sytuacji, w jakiej znalazł się europejski odbiorca Ewangelii. Sytuację tę znamionuje pewna pustka, jaka powstała po załamaniu się ideologii totalitarnej na Wschodzie, oraz wkradająca się w jej miejsce ideologia zysku za wszelką cenę, przy jednoczesnym zapoznawaniu wartości duchowych, potrzebnych przecież do harmonijnego i autentycznego rozwoju osobowości człowieka, jak również społeczeństwa.

Szczególne miejsce i rolę w podejmowanym dziele nowej ewangelizacji Polski wyznaczają biskupi II Polskiemu Synodowi Plenarnemu, którego celem jest duchowe i moralne odrodzenie katolickiego narodu polskiego oraz jak najpełniejsza realizacja Królestwa Bożego w naszym społeczeństwie. Synod ten przez pracę w zespołach synodalnych w parafiach, w ruchach i organizacjach, w uczelniach lub w innych ośrodkach, ma podjąć nową ewangelizację w naszej Ojczyźnie⁶⁰.

⁶⁰ Tamże.

Próbie określenia pojęcia i sensu nowej ewangelizacji znajdujemy także w artykule Prymasa Polski, kard. Józefa Glempa pt. *Nowa ewangelizacja i życie polityczne*. Autor stwierdza na początku, że *nowa ewangelizacja* jest to termin używany systematycznie i świadomie przez Ojca Świętego Jana Pawła II. Podkreśla też, że termin ten stał się programem duszpasterskim Kościoła i oznacza nową lub odnowioną postawę duszpasterską, nowe i duże zaangażowanie ewangelizacyjne, odnowione i zorganizowane duszpasterstwo Kościoła u progu trzeciego tysiąclecia chrześcijaństwa⁶¹.

Wyjaśniając dokładniej pojęcie nowej ewangelizacji, ks. Prymas zwraca uwagę na trzy aspekty czy elementy ewangelizacji: postawę zapału i entuzjazmu ewangelizacyjnego, wielość podmiotów oraz różnorodność adresatów nowej ewangelizacji. Podobnie jak apostołowie po otrzymaniu mocy Ducha Świętego przystąpili do głoszenia Ewangelii z wielkim zapałem, odwagą i entuzjazmem, tak również dzisiejsi apostołowie wsparci mocą tego samego Ducha Świętego mogą i powinni podjąć gorliwe dzieło nowego ewangelizowania świata. Motywem do tego działania winna być teologiczna cnota miłości Boga i człowieka oraz społeczna cnota solidarności z ludźmi i narodami, potrzebującymi zbawienia od Chrystusa i Jego Ewangelii⁶².

Dalej zauważa Prymas: Nowa ewangelizacja jest dlatego nowa, że odkrywa nowe podmioty głosicieli Ewangelii; są nimi nie tylko hierarchowie i kapłani, ale także wszyscy świeccy katolicy, którzy czy to indywidualnie czy grupowo (rodzina, stowarzyszenie religijne, zgromadzenie zakonne) winni słowem i świadectwem chrześcijańskiego życia ewangelizować – najpierw siebie, swoją wspólnotę, potem otoczenie, świat. *Nowymi* podmiotami postulowanej ewangelizacji Europy i świata mają być również Kościoły protestanckie i prawosławny – zjednoczone we wspólnym nowym wysiłku i dziele głoszenia Ewangelii. Taka jest myśl i propozycja Kościoła katolickiego, która niestety nie znajduje w tej chwili bezpośredniego, pozytywnego odzewu, ale kształtuje pewien klimat ekumeniczno-ewangelizacyjny w Europie⁶³.

Wreszcie trzeci aspekt zagadnienia wyraża ks. Prymas w stwierdzeniu: Nowość ewangelizacji polega także na tym, że ma ona przenikać różne dziedziny współczesnego życia – nie tylko wspólnotę liturgiczną wokół ambony, Kościół i organizacje kościelne, ale również politykę, ekonomię, kulturę, prawodawstwo, poszczególne

⁶¹ Kard. J. Glemp, *Nowa Ewangelizacja i życie polityczne*. W: K. Gózdź (red.), *Nowa ewangelizacja odpowiedzią na wyzwania obecnego czasu*, Lublin 1993 s. 15

⁶² Tamże, s. 15.

⁶³ Tamże, s. 16.

środowiska zawodowe, organizacje społeczne i wszelkie inne dziedziny życia współczesnego, do których musi docierać Ewangelia i to na nowy sposób: poprzez ludzi, którzy tam tkwią, a więc przez świeckich katolików⁶⁴.

Arcybiskup Jerzy Stróba (Poznań), odpowiadając na pytanie, czym w swej istocie jest nowa ewangelizacja, wyjaśnia: Człowiek dzisiejszy stara się tak żyć, jakby Pana Boga nie było. Nowa ewangelizacja pragnie doprowadzić do tego, by Pan Bóg był rzeczywiście obecny w życiu ludzi. Dąży więc do ściślejszego powiązania człowieka i społeczeństwa europejskiego z Chrystusem i z Bogiem⁶⁵. Naczelnym hasłem i istotną treścią nowej ewangelizacji są słowa Chrystusa z Jego pierwszego kazania: *Nawracajcie się i wiercie w Ewangelię* (Mk 1,15). Wyjaśniając dokładniej, na czym polega nowość postulowanej ewangelizacji, arcybp. Stróba podkreśla, że nowa sytuacja, w jaką wchodzi Kościół, nie tyle wymaga tworzenia nowych form działania, co realizowania dotychczasowych, a więc mszy świętej, homilii, katechezy, przygotowania do sakramentów św., pracy grup duszpasterskich, współpracy rodziców z katechizacją, słuchania spowiedzi św. itd., lecz *lepiej*, w sposób pełniejszy niż dotąd. W świecie pluralistycznym zwycięża jakość, także w pracy duszpasterskiej, a więc i w nowej ewangelizacji⁶⁶.

Arcybiskup Władysław Ziśka (Łódź) w swoim artykule pt. *Nowa ewangelizacja jako papieski program obecnej działalności Kościoła w Polsce i Europie* określa tę rzeczywistość duszpastersko-misyjną na tle sytuacji społeczno-moralnej i religijno-duchowej w chrześcijańskich krajach Europy. Sytuację tę znamionuje kryzys życia duchowego – życia sprzęgniętego dotąd z kulturą chrześcijańską i z chrześcijańską hierarchią wartości. W obliczu tego kryzysu najgorliwsi wyznawcy Chrystusa, niejako współczesna *mala reszta* (by użyć tego biblijnego zwrotu) wystąpiła z programem reewangelizacji czy nowej ewangelizacji świata, skądinąd przecież od wieków chrześcijańskiego. W Europie Zachodniej kryzys ten jest pochodną luksusu materialnego, konsumizmu jako sposobu istnienia. Natomiast w krajach Europy Środkowo-Wschodniej, które wyzwoliły się spod totalitaryzmu ateistyczno-komunistycznego i uzyskały dar upragnionej wolności, mamy do czynienia z podobnym kryzysem duchowym i moralnym, przejawiającym się w kwestionowaniu wartości etycznych, religijnych, kulturowych, patriotycznych oraz w braku umiejętności właściwego korzystania z odzyskanego daru wolności. Kryzys ten objawia się również w pojmowaniu i realizowaniu wolności jako samowoli i w braku odpowiedzialności.

---

⁶⁴ Tamże.

W obliczu owego kryzysu i załamania, także w katolickiej Polsce, Kościół musi co rychlej rozpocząć dzieło nowej ewangelizacji, głoszenia Dobrej Nowiny. Stąd nowa ewangelizacja, to także obwieszczenie dziś prawdy Chrystusowej, które by było w mocy wydzwignąć naród z załamania. Pod znakiem nowej ewangelizacji narodu polskiego odbywała się – jak zauważa arcybiskup Ziółek – cała ostatnia (1991) pielgrzymka J a n a P a w ł a II do Polski, w czasie której Namiestnik Chrystusowy głosił Dekalog jak Bożą Prawdę i Boże Prawo. Zainicjowaną przez papieża nową ewangelizację Polski winien Kościół intensywnie kontynuować w naszej Ojczyźnie i w całej Europie⁶⁷.

Z kolei inny członek Episkopatu Polski, bp Roman M a r c i n k o w s k i (Płock) w wywiadzie zatytułowanym *Mamy dziś na nowo głosić Chrystusa* stwierdza: Nowa ewangelizacja to przepajanie życia wartościami ewangelicznymi, przekazywanie wiary jako osobistego kontaktu z Bogiem, widzenie świata poprzez pryzmat prawdy Bożej, zawartej w Objawieniu, głoszenie na nowo Chrystusa w kulturze i w życiu społecznym. Istotną sprawą w dziele postulowanej nowej ewangelizacji jest także powszechne uświadomienie sobie, że wszyscy jesteśmy odpowiedzialni za głoszenie Dobrej Nowiny⁶⁸.

W wywiadzie prasowym na temat nowej ewangelizacji bp Stanisław G ą d e c k i (Gniezno) określa tę rzeczywistość czy odwieczne zadanie Kościoła następująco: Nowa ewangelizacja oznacza potrzebę podjęcia tych wysiłków Kościoła, kierowanego Duchem Świętym, które by miały doprowadzić do rozbudzenia na nowo tej świadomości chrześcijańskiej, którą każdy otrzymał poprzez chrzest święty, w której się wychował i w której wzrastał. Autor zwraca więc uwagę przede wszystkim na pilną konieczność kształtowania świadomości i postawy apostołsko-ewangelizacyjnej u każdego chrześcijanina, na potrzebę pogłębienia ducha prawdziwie ewangelicznego i życia konsekwentnie chrześcijańskiego, tak, by nie było rozdziewu między wyznawaną wiarą i życiem codziennym. Ponadto zauważa bp G ą d e c k i, że nowa ewangelizacja ma się dokonywać środkami ewangelicznymi, to znaczy nie metodami przymusu czy jakiegokolwiek presji psychicznej, lecz zgodnie z przykładem Chrystusa, który wzywał do świadomego i dobrowolnego aktu wiary: Pan Jezus tylko

⁶⁵ *Nowa ewangelizacja – zacząć od siebie. Wywiad z Metropolitą Poznańskim, Ks. Arcybiskupem Jerzym Strobą...*, „W drodze” 1992 nr 4 s. 20.

⁶⁶ Tamże, s. 21 n.

⁶⁷ Bp W. Ziółek, *Nowa ewangelizacja jako papieski program obecnej działalności Kościoła w Polsce i Europie*, „Słowo-Dziennik Katolicki” 1992 nr 29.

⁶⁸ *Mamy dziś na nowo głosić Chrystusa. Z ks. bp. Romanem Marcinkowskim z Płocka o potrzebie nowej ewangelizacji rozmawia Danuta Wereska-Zajączkowska*, „Słowo-Dziennik Katolicki” z 14 II 1993.

mówił i czynił znaki. Nie odwoływał się ani do władzy, ani do żadnych innych środków poza słowami i czynami, które im towarzyszyły⁶⁹.

Powyższe określenia nowej ewangelizacji są – jak widzimy – dość ogólnikowe, niemniej jednak wskazują na rozmaite aspekty czy wymiary tej bogatej i złożonej rzeczywistości kościelnej, misyjnej, pastoralnej. Stanowią także pogłębioną refleksję teologiczną nad tą rzeczywistością oraz inspirują do podjęcia dzieła nowej ewangelizacji w naszej Ojczyźnie.

V. U TEOLOGÓW I PUBLICYSTÓW KATOLICKICH

Zagadnienie nowej ewangelizacji jest przedmiotem coraz liczniejszych opracowań teologicznych. Piszą o niej teologowie i publicyści katoliccy, duchowni i świeccy. Jedni raczej tylko wspominają ogólnie o jej potrzebie, inni zastanawiają się głębiej nad jej istotą i praktyczną realizacją. Spróbujemy przeanalizować niektóre z odnośnych publikacji, uwypuklając ich specyficzne akcenty i charakterystyczne ujęcia nowej ewangelizacji.

1. Ks. Józef Kudasiewicz

Znany biblista i profesor KUL-u stwierdza w swoim artykule lub – jak sam pisze – eseju teologiczno-pastoralnym pt. *Nowa ewangelizacja po polsku*, że współcześnie dużo się u nas mówi o nowej ewangelizacji lub o ewangelizacji 2000, ale w tej sprawie panuje niesamowity bałagan pojęciowy, a słowo *ewangelizacja* stało się takim wielkim workiem, co którego wkłada się wszystko: ewangelizację, reewangelizację, katechezę i wszelkie inne formy apostołatu⁷⁰. Na pytanie, co to jest nowa ewangelizacja, odpowiada autor w oparciu o encyklikę *Redemptoris missio* (1990), która wyróżnia trzy grupy adresatów Ewangelii i konsekwentnie trzy typy ewangelizacji: 1. ewangelizację misyjną lub misję ad gentes, czyli dla tych, którzy jeszcze nie znają Chrystusa i Jego Ewangelii; 2. ewangelizację duszpasterską dla wierzących w Chrystusa i aktywnych członków Jego Kościoła, oraz 3. nową ewangelizację lub reewangelizację, która oznacza głoszenie Dobrej Nowiny zbawienia tym, którzy niegdyś

⁶⁹ *Nowa ewangelizacja. Z ks. Stanisławem Gądeckim, biskupem pomocniczym Archidiecezji Gnieźnieńskiej rozmawia M. Jędryka*, „Ład” 1993 nr 1, s. 3.

⁷⁰ J. Kudasiewicz, *Nowa ewangelizacja polsku*, „Homo Dei” 62(1993) nr 4 s. 63 n.

ochrzczeni, utracili jednak żywy sens wiary albo wprost nie uważają się już za członków Kościoła (RM a. 33).

Autor wyraża zdanie, że nowa ewangelizacja obejmuje tylko ludzi zdechrystianizowanych, owych współczesnych neopogan, natomiast nie można nowej ewangelizacji mieszać z katechezą, ponieważ ta ostatnia adresowana jest zawsze do ludzi wierzących i związanych z Kościołem. I dlatego nie można również reewangelizacją nazywać katechezy. Gorliwi chrześcijanie bowiem – jak zauważa autor – nie potrzebują ani ewangelizacji ani reewangelizacji, lecz pogłębiającą ich życie katechezę⁷¹. Z tym ostatnim twierdzeniem J. K u d a s i e w i c z a trudno jednak się zgodzić, pamiętając o potrzebie ustawicznej autoewangelizacji Kościoła, o której przypomina z naciskiem P a w e ł VI w *Evangelii nuntiandi*, że Kościół zawsze winien być ewangelizowany (a. 15).

Wyjaśnwszy pojęcie nowej ewangelizacji, rozważa autor następnie pytanie, jak ją realizować wobec dzisiejszych neopogan czy ludzi zdechrystianizowanych w Polsce. I odpowiada, że należy to czynić w stylu ewangelizacyjnym Jezusa, który zawsze pozostaje wzorem Ewangelizatora. Ta zaś nowa ewangelizacja na wzór Jezusa musi dokonywać się na dwóch poziomach; na poziomie mas, tłumów i w małych wspólnotach⁷². Tradycyjne duszpasterstwo masowe trzeba oczywiście odnowić w duchu *Vaticanum II*, ale nie można ograniczać się tylko do niego. Konieczna jest dziś także ewangelizacja czy duszpasterstwo grupowe. Chodzi o budowanie małych wspólnot apostołów, ewangelizatorów, którzy z kolei wyruszyliby ewangelizować owych współczesnych neopogan w Polsce, będącej także krajem misyjnym, potrzebującym ewangelizacji. Te małe wspólnoty ewangelizacyjne w parafiach – to m.in. Oazy Ruchu *Światło-Życie*, grupy neokatechumenalne, odnowy w Duchu Świętym, Akcja Katolicka.

Ks. J. K u d a s i e w i c z podkreśla na koniec, że nowa ewangelizacja musi być zakorzeniona w pogłębionej formacji duchowej, a więc w modlitwie i w otwarciu się na moc Ducha Świętego. Pamiętając, że apostołowie zaczęli owocnie ewangelizować dopiero po zesłaniu Ducha Świętego, trzeba i dzisiaj bezwzględnie głosić Ewangelię z wiarą w Ducha Świętym. Wtedy też nasi wierni nie będą uciekać do zielonoświątkowców⁷³, a nowa ewangelizacja czy reewangelizacja w Polsce będzie owocna.

---

⁷¹ Tamże, s. 64 n.

⁷² Tamże, s. 70.

⁷³ Tamże, s. 74.

2. Jerzy Turowicz

Różne aspekty teologicznego i kościelnego zagadnienia nowej ewangelizacji omówił na łamach *Tygodnika Powszechnego* J. Turowicz, cytując na wstępie swego artykułu negatywną wypowiedź polskiego intelektualisty z Paryża, K. Pomiana, który uważa, że program nowej ewangelizacji wydaje się z punktu widzenia zjednoczenia Europy wręcz niepokojący, gdyż w istocie nie chodzi o ewangelizację, lecz o rekatoliczację Europy, o przywrócenie i umocnienie katolicyzmu⁷⁴. Jest to pogląd – jak zauważa Turowicz – całkowicie niesłuszny, aczkolwiek bynajmniej nie odosobniony w różnych kręgach społecznych Europy Zachodniej, zarówno wśród protestantów, szczególnie obawiających się nowej ofensywy katolickiej, jak również wśród niektórych katolików i publicystów o nastawieniu antypapieskim, podejrzewających, że nowa ewangelizacja głoszona przez Jana Pawła II to chęć powrotu do średniowiecza czy też *restaurationi ancien régime'u*, odzyskania władzy i wpływu na życie publiczne, jakie Kościół miał w wiekach średnich czy w czasach przed Oświeceniem i które utracił z chwilą narodzenia się nowoczesnej Europy⁷⁵.

Nazywając tego rodzaju opinie grubym nieporozumieniem i wypaczeniem intencji Ojca św., autor stawia pytanie: czym różni się nowa ewangelizacja od dawniejszej, pierwszej, która jako głoszenie Chrystusa ukrzyżowanego i zmartwychwstałego i jego nauki była oczywiście zawsze zadaniem Kościoła. Otóż różni się tym przede wszystkim, że jest głoszona w nowej, całkowicie odmiennej sytuacji, że jest głoszona ludziom, społeczeństwom kiedyś gruntownie schryścianizowanym a dziś zdechrystianizowanym. Proponowany przez Jana Pawła II program nowej ewangelizacji jest adresowany w pierwszym rzędzie do wiernych Kościoła katolickiego, czyli chodzi tu najpierw o autoewangelizację Kościoła, o odbudowę chrześcijańskiej tkanki wspólnoty kościelnej, o odnowę świadomości i tożsamości chrześcijańskiej katolików, a następnie także o ewangelizację wszystkich ludzi.

Tak więc program nowej ewangelizacji w żadnym wypadku nie oznacza dążenia do restauracji dawnego porządku, ani *rekonkwisty* władzy i wpływów, jakie Kościół kiedyś posiadał. J. Turowicz podkreśla, że nowa ewangelizacja ma się dokonywać nie tyle w interesie Kościoła, ile w interesie świata. Zdaniem autora, potrzebuje jej dziś Europa, potrzebuje jej świat, potrzebuje i Polska⁷⁶.

⁷⁴ J. Turowicz, *Nowa ewangelizacja*, „Tygodnik Powszechny” 1993 nr 21, s. 1.

⁷⁵ Tamże.

⁷⁶ Tamże, s. 2.

3. Kard. Godfried Danneels

Belgijski kardynał rozważa zagadnienie nowej ewangelizacji w swoim artykule *Kościół „drugiej” ewangelizacji*, gdzie rozróżnia właśnie ewangelizację *pierwszą* i *drugą*. Przez *pierwszą* rozumie ewangelizację Europy Zachodniej od VII wieku. Natomiast ewangelizacja z końca drugiego tysiąclecia jest w pewnej mierze nową, *drugą*, gdyż ma się dokonywać w niespotykanej nigdy dotąd sytuacji duchowej i kulturowej. Podczas *pierwszej* ewangelizacji chodziło o przejście Europy z pogaństwa na wiarę chrześcijańską, z religii politeistycznej – która jednak zawierała w sobie odniesienie wertykalne do transcendencji – do Boga Jezusa. W religiach pogańskich było obecne jakieś odczucie *sacrum*, zmysł religijny. Natomiast we współczesnej Europie nastąpiła głęboka laicyzacja, desakralizacja, jakaś zaturała zmysłu religijnego, dechrystianizacja i progresja ateizmu. W takiej sytuacji ewangelizacja oznacza próbę przeprowadzenia czy nawrócenia od ateizmu (teoretycznego lub praktycznego) do wiary chrześcijańskiej, co wydaje się być przedsięwzięciem o wiele trudniejszym niż przejście od politeizmu pogańskiego do monoteizmu chrześcijańskiego⁷⁷. Tak więc *pierwsza* ewangelizacja dokonywała się zasadniczo w obrębie kultury religijnej, natomiast dziś zachodnio-europejska kultura jest ateistyczna w stopniu dotąd niespotykany i dlatego wymaga innej, *drugiej*, nowej ewangelizacji⁷⁸.

Kard. D a n n e e l s stwierdza następnie, że nowa ewangelizacja to również nowa metoda. Obok dotychczasowych form ewangelizowania, zwłaszcza przez świadectwo życia chrześcijańskiego i katechezę, trzeba dziś stosować metody ewangelizacyjne św. Pawła: iunkcyjną i kerygmatyczną. Pierwszą zastosował św. P a w e ł w mowie do Greków na areopagu ateńskim: nawiązując najpierw do ich wartości religijnych, do ołtarza z napisem *Nieznanemu Bogu* oraz do wypowiedzi ich poetów o pochodzeniu ludzi z *rodu Bożego* (por. Dz 17,22 nn), przedstawił im następne prawdy o Bogu Stwórcy świata i człowieka, o potrzebie nawrócenia się do prawdziwego Boga, o zbawieniu w Chrystusie zmartwychwstałym. Efekt tej mowy ewangelizacyjnej był taki: *Jedni się wyśmiewali, a inni powiedzieli: „Posłuchamy cię o tym innym razem” (...), niektórzy jednak przyłączyli się do niego i uwierzyli* (w. 32.34). Tę metodę ewangelizacyjną można by nazwać nowoczesnie inkarnacją, inkorporacją lub inkulturacją, Ewangelii Chrystusa⁷⁹.

⁷⁷ G. D a n n e e l s, *Kościół „drugiej” ewangelizacji*, „Communio” 6(1986) nr 4 s. 22 n.

⁷⁸ Tamże, s. 23.

Natomiast metodę kerymatyczną stosował św. Paweł np. wobec Koryntian, ogłaszając im wprost Ewangelię o Jezusa ukrzyżowanym i zmartwychwstałym (por. 1 Kor 2, 1 nn.) Apostoł sam pisze o tym, że jego głoszenie nauki Chrystusa *nie ma nic z uwodzących przekonywaniem słów mądrości ludzkiej, lecz jest ukazywaniem ducha i mocy Bożej* (w. 4-5). Św. Paweł jest świadom tego, iż otrzymał *Ducha, który jest z Boga, dla poznania darów Bożych*, aby je głosić i przekazywać *nie uczonymi słowami mądrości ludzkiej, lecz jako pouczony przez Ducha przedstawiać duchowe sprawy tym, którzy są z Ducha*, którzy w ogóle są w stanie je pojąć i przyjąć. Nie jest do tego zdolny *człowiek zmysłowy, który nie pojmuje tego, co jest z Bożego Ducha i głupstwem mu się to wydaje* (w. 12-14).

A jakimi ludźmi byli Koryntianie? Św. Paweł pisze im: *Ja nie mogłem, bracia, przemawiać do was jako do ludzi duchownych, lecz jako do cielesnych, jako do niemowląt w Chrystusie (...), i nadal nie jesteście mocni. Ciągłe przecież jeszcze jesteście cielesni (...), bowiem jest między wami zawiść i niezgoda* (w. 1-3). Mimo to uświadamia im Apostoł, że są *uprawną rolą Bożą i Bożą budowlą* (w. 9), są *świątynią Boga i że Duch Boży mieszka w nich* (w. 16), ostatecznie zaś są oni *Chrystusa, a Chrystus – Boga* (w. 23).

Tak ewangelizował św. Paweł, apostoł narodów, wśród pogan, politeistów i ludzi słabych duchowo. Podobni są współcześni ludzie i podobnie należy ich ewangelizować. Pisze o tym kard. J. D a n n e l s: Nasze czasy wymagają o wiele bardziej głoszenia (Ewangelii) bezpośredniego, zdecydowanego i ostrego – kerygmy takiej, jaką praktykował Chrystus i apostołowie, a zwłaszcza św. Paweł. Chodzi o bezpośrednie zwiastowanie zbawczej tajemnicy Chrystusa – Jego śmierci i zmartwychwstania. Czynił to zresztą także św. Piotr w dniu pierwszej Pięćdziesiątnicy. Przepowiadanie takie doprowadza słuchaczy wprost do *kryzysu*: wywołuje z konieczności reakcję taką, jaką widzimy u Żydów po przemowie Piotra: *Cóż mamy czynić, bracia?* (Dz. 2,37).⁸⁰

Belgijski kardynał stwierdza, że taka bezpośrednia, ostra, kerymatyczna metoda ewangelizacyjna jest dziś wprawdzie mniej praktykowana, jednak właśnie obecnie w naszej zeświecczonej kulturze wszyscy – chrześcijanie i niueochrzczeni – potrzebują kerygmy, ewangelizacji *szokującej*, która wywołuje nawrócenie, a po nim następuje proces *didaché* – systematycznej katechezy i ciągłej ewangelizacji. Przykładem właśnie takiego pożądanego dziś ewangelizatora jest papież J a n P a w e ł II, który w trakcie swoich podróży

⁷⁹ Tamże.

⁸⁰ Tamże, s. 24.

apostolskich porusza serca i umysły milionów, zwraca je ku Chrystusowi-Zbawicielowi świata, a wszystkich chrześcijan wzywa do zaangażowania się w dzieło nowej ewangelizacji⁸¹.

4. Wilhelm Zauner

Pastoralista austriacki W. Z a u n e r (Linz) w swoim artykule pt. *Ewangelizacja a nowa ewangelizacja* stwierdza nasamprzód, że obecny papież J a n P a w e ł II występuje w ostatnich latach z dramatycznym apelem o nową ewangelizację. Spotyka się jednak ze zróżnicowanym odezwem – głównie z powodu nieporozumień wokół samego pojęcia *ewangelizacja* czy *nowa ewangelizacja*. Jedni – konserwatyści – odnoszą się z rezerwą do papieskiego apelu, gdyż podejrzewają, że chodzi w nim o zdewaluowanie dotychczasowych metod ewangelizacyjnych i wprowadzenie jakiejś całkiem nowej ewangelizacji. Inni natomiast – progresiści – sądzą przeciwnie, że chodzi o zahamowanie procesu przemian posoborowych w Kościele i zastąpienie reform pastoralnych w duchu *Vaticanum II* przez nową (= na nowo) ewangelizację w duchu przedsoborowej tradycji⁸².

Wskazując na tego rodzaju nieporozumienia i wypaczenia w interpretowaniu intencji J a n a P a w ł a II, autor podkreśla następnie, iż nowa ewangelizacja nie oznacza oczywiście, że ma być przepowiadana nowa Ewangelia, ani że należy tylko wzmocnić tradycyjne formy głoszenia Ewangelii, czyli na nowo ewangelizować, lecz oznacza ewangelizację w nowych uwarunkowaniach społecznych, kiedy to nowa, pluralistyczna i zsekularyzowana kultura europejska wymaga nowej inkulturacji Ewangelii⁸³.

Wyjaśniając z kolei pojęcie *nowej inkulturacji*, pisze Z a u n e r, iż oznacza ono nowy sposób przekazywania Ewangelii dzisiejszemu społeczeństwu przez Kościół, który nawiązuje do powszechnych wartości uznawanych w tymże społeczeństwie i oferuje mu swą realną pomoc w ich urzeczywistnieniu. Szczególnie cenionymi wartościami społecznymi i kulturowymi są dziś w Europie: wolność, demokracja, pluralizm i tolerancja⁸⁴. Skoro zatem współczesny człowiek jest bardzo wrażliwy na punkcie osobistej wolności, przeto zraża go do przyjęcia Ewangelii wszelki autorytatywny sposób jej przekazywania. Podobnie podkreślenie, iż Kościół nie jest demokratyczny,

⁸¹ Tamże, s. 25.

⁸² W. Z a u n e r, *Evangelisierung und Neu-Evangelisierung*, „Theologisch-praktische Quartalschrift” 138(1990) z 1, s. 49.

⁸³ Tamże, s. 52 n.

⁸⁴ Tamże, s. 55

utrudnia i osłabia proces ewangelizacji i inkulturacji Ewangelii. Uznawane zaś dziś zasady pluralizmu i tolerancji wymagają bezwzględnie dialogowego sposobu ewangelizacji i inkulturacji.

Chcąc więc skutecznie ewangelizować współczesną kulturę europejską, musi Kościół ją poznawać i angażować się w realizację jej istotnych treści czy celów, a także w rozwiązywanie aktualnych jej problemów, jak np. sprawy pokoju, rozbrojenia, zjednoczenia Europy, sprawiedliwości społecznej, narkomanii, ochrony środowiska. Ograniczanie się wyłącznie do spraw i działań „czysto religijnych” czyniłoby z Kościoła sektę i utrudniałoby nową inkulturację, czyli nową ewangelizację kultury europejskiej. Konieczne jest zaangażowanie Kościoła i nowej ewangelizacji w proces przeobrażeń kulturowych, w budowanie ładu moralnego w społeczeństwach, w rozwój autentycznej kultury, w kształtowanie życia społeczno-politycznego na zasadach etycznych i wartościach ewangelicznych.

Na zakończenie swoich rozważań o nowej ewangelizacji przytacza prof. Z a u n e r znamienne wypowiedź kard. J. R a t z i n g e r a, który stwierdził, że nowa ewangelizacja – to nie jakiś ustalony program papieża J a n a P a w ł a II, lecz raczej jego apel i bodziec, by Kościoły lokalne zainicjowały i z zapałem realizowały dzieło nowej ewangelizacji. Nie ma więc gotowego planu nowej ewangelizacji, znajdującego się w biurku papieża i wymagającego tylko systematycznej realizacji. Nowa ewangelizacja – to pewien proces, który wymaga od katolików nowej pomysłowości i twórczego zaangażowania ewangelizacyjnego w dzisiejszych czasach⁸⁵.

5. Kurt Koch

Problematyką nowej ewangelizacji zajął się dość wnikliwie szwajcarski teolog K. K o c h (Lucerna)⁸⁶. Uważa on, że pojęcie *nowa ewangelizacja* jest nowym hasłem pastoralnym Kościoła za pontyfikatu J a n a P a w ł a II, który szczególnie od wizyty w Santiago de Compostella w roku 1989 mówi często o konieczności nowej ewangelizacji Europy. Autor powtarza za biskupem W. K a s p e r e m, że *nowa ewangelizacja* to nowe kluczowe pojęcie w dzisiejszej teologii pastoralnej⁸⁷. Następnie przytacza i krytycznie ocenia

⁸⁵ Tamże, s. 56

⁸⁶ K. K o c h, *Neuevangolisierung im Missionskontinent Europa. Chancen und Versuchungen*, „Katechetische Blätter” 118(1993) nr 2-3 s. 98-112; tenże, *Szanse i problemy „Nowej Ewangelizacji” na Zachodzie jako animacja i ostrzeżenie dla Polski*. W: K. G ó ł d ź (red.), dz. cyt., s. 47-61.

⁸⁷ Tamże, s. 48.

szereg niewłaściwych rozumień nowej ewangelizacji, zwłaszcza u niektórych zachodnioeuropejskich publicystów czy nawet teologów. Autorzy ci uważają, że pojęcia *nowa ewangelizacja*, *reewangelizacja* czy *rechryścianizacja* Europy kojarzą się w fundamentalistycznym pojęciu totalitarnej *reislamizacji* krajów arabskich, w których rozwija się ostatnio tzw. ruch fundamentalistyczno-islamski. Istnieje więc obawa, że pod hasłem *reewangelizacji* kryje się program *katolickiej restauracji* czy przywrócenia porządku i struktur dawnej *chrześcijańskiej Europy* albo też próba *uchrześcijanienia* wszystkich ludzi i ich całego życia pod totalitarnym przymusem oraz pod godłem Kościoła katolickiego, czy wreszcie *strategia rekatolizacji europejskiego świata*⁸⁸.

W rzeczywistości zaś nowa ewangelizacja oznacza po prostu nową inkulturację chrześcijaństwa w szczególnej sytuacji dzisiejszej Europy. Inaczej mówiąc, nowa ewangelizacja polega na nowej inkulturacji Ewangelii w nowoczesną kulturę europejską. Przy tym jednak trzeba sobie zdawać sprawę, że podobnie jak Europa składa się z wielu różnych narodów, tak i kultura europejska nie jest monolityczna. Cytowany teolog szwajcarski bierze pod uwagę głównie kulturę zachodnioeuropejską, którą określa jako zsekularyzowaną i pluralistyczną. Stąd program nowej ewangelizacji musi zakładać najpierw poznanie i dialog Kościoła z tą kulturą, jak również umiejętność przedstawienie Ewangelii jako siły, która pomoże urzeczywistnić powszechnie uznawane w Europie Zachodniej wartości kulturowe, jak wolność czy demokracja⁸⁹.

Wprawdzie Kościół w tej zsekularyzowanej kulturze bywa spychany na margines życia społecznego, a chrześcijaństwo w sferę życia prywatnego, jednak ta nowożytna sekularyzacja w żadnym wypadku, choć tak się początkowo wydawało, nie wyrugowała całkowicie religii z życia społecznego. Pozostaje faktem, że w Europie zachodniej powstają nowe formy religii poza Kościołami chrześcijańskimi, istnieje dość szeroki trend do religii, ale obok chrześcijaństwa kościelnego. Można by za latynoamerykańskim teologiem L. B o f f e m powiedzieć, że podobnie jak w Ameryce Łacińskiej, tak i w Europie dzisiejszym problemem nie jest ateizm, lecz służba bożkom, zabobony religijne, pseudoreligijne, sekty religijne, zwłaszcza szerzący się ruch *New Age*⁹⁰.

Wszystko to stanowi wielkie wyzwanie dla Kościołów chrześcijańskich, by podjęły zdecydowanie i umiejętnie dzieło autentycznej

---

⁸⁸ Tamże, s. 49 n.

⁸⁹ Tamże, s. 53

⁹⁰ Tamże, s. 57.

chrystianizacji, dzieło nowej ewangelizacji współczesnego świata, w tym także i szczególnie Europy, poczynając oczywiście od siebie, od autoewangelizacji jako podstawy i warunku żywotności ewangelizacyjnej Kościołów: katolickiego, protestanckiego i prawosławnego⁹¹. Tak więc nowa ewangelizacja to nie tylko akcja programowa wobec zdechrystianizowanych, ale duchowe zadanie, które musi rozpocząć się własnym nawróceniem chrześcijan i Kościoła⁹².

6. Norbert Greinacher

O zupełnym braku należytego rozumienia programu czy strategii nowej ewangelizacji Europy świadczą odnośne wypowiedzi N. Greinachera, niemieckiego pastorałisty z Tübingen, który niemal obsesyjnie podejrzewa, iż ten papieski program ewangelizacyjny jest próbą odbudowania *świętego cesarstwa*. Dlatego twierdzi, że wizja rekatolizacji, rechrystianizacji czy nowej ewangelizacji Europy jest fałszywa⁹³. W sposób dość arbitralny przewidywał z góry, że mający się odbyć w 1991 r. Synod Biskupów w Rzymie, poświęcony nowej ewangelizacji Europy, będzie kolejną próbą urzeczywistnienia świętego cesarstwa w Europie, czyli panowania Kościoła katolickiego na całym kontynencie europejskim. Tymczasem jest to – według Greinachera – czysta iluzja, gdyż wizja przyszłości Kościoła czy chrześcijaństwa w Europie, to wizja *małej trzody*, diaspory i mniejszości chrześcijan, którzy będą *solą ziemi, miastem na górze* w całości Europy jako *otwartego domu* różnych kultur, gdzie ma panować zasada równości wszystkich mieszkańców, powszechne uznanie takich wartości jak wolność, sprawiedliwość, tolerancja, solidarność, pozytywne nastawienie do wyznawców różnych religii, kultur i światopoglądów, otwarte drzwi i okna, innymi słowy: liczne osobiste kontakty i dużo wymiany myśli, rozwiązywanie konfliktów przez dialog, a nie przemocą⁹⁴.

Oczywiście nie może Kościół rezygnować z ewangelizacji – ale winien ją należyście rozumieć: głównie jako zaangażowanie na rzecz sprawiedliwości społecznej i pożądanych przemian w świecie. Treścią zaś tej ewangelizacji ma być Ewangelia jako orędzie wyzwalające, które chrześcijanie winni przekazywać światu bez stosowania przy-

⁹¹ Por. *Evangelii nuntiandi* s. 15.

⁹² K. Koch, art. cyt., s. 61.

⁹³ N. Greinacher, *Vom „Heiligen Reich“ zum „Offenen Haus“*. *Theologische Perspektiven für ein Europa von morgen*. „Diakonia” 22(1991) z. 4, s. 248.

⁹⁴ Tamże.

musu fizycznego czy moralnego ani sankcji karnych, lecz w formie zaproszenia i przede wszystkim przekonującymi czynami⁹⁵.

N. G r e i n a c h e r twierdzi, iż należy zrezygnować z wszelkich prób restytuowania *świętego cesarstwa*, które było miarodajną wizją chrześcijaństwa przez 3/4 jego dziejów, a od czasów Oświecenia, zwłaszcza od Rewolucji Francuskiej, skończyło się. Dziś zaś jedynie słuszną i dobrze rokującą jest nowa wizja Europy jako wspólnego *otwartego domu dla ludzi*. Natomiast wszelkie marzenie o zapanowaniu chrześcijan w Europie po zwycięstwie nad komunizmem, o rechrystianizacji Europy czy wręcz rekatolicyzacji chrześcijańskiego Zachodu jest czystą iluzją⁹⁶.

Wydaje się, że w powyższych twierdzeniach N. G r e i n a c h e r a jest zbyt wiele skrajności, uprzedzeń, jednostronnego spojrzenia i przesadnego krytycyzmu, a poniekąd także sporo defetyzmu i mentalności sekularystycznej, uwarunkowanych sytuacją głębokiej dechrystianizacji Europy Zachodniej. W wypowiedziach tego pastorałisty-socjologa niemieckiego zbyt mało jest pozytywnych myśli o istocie ewangelizacji jako głoszeniu i realizowaniu Królestwa Bożego na ziemi, o powołaniu wszystkich chrześcijan do głoszenia pełnej Ewangelii Chrystusa i przepojenia nią wszelkich dziedzin życia ludzkiego – zgodnie z Chrystusowym poleceniem ewangelizowania całego świata (por. Mk 16,15). A to właśnie ma na celu nowa ewangelizacja Europy i świata, ludzi i kultur.

7. Hans Küng

Ze szczególną zapalczywością atakuje inicjatywę J a n a P a w ł a II znany liberalny teolog H. K ü n g (Tübingen), twierdząc arbitralnie, że papieski program nowej ewangelizacji to nic innego jak reewangelizacja, która w rzeczywistości nie zasadza się na Ewangelii i kościelnej tradycji, lecz na sfabrykowanej rzymskiej ideologii i moralności kościelnej, co w konsekwencji oznacza – jak to widać wyraźnie w Polsce i innych krajach Europy Wschodniej – wsteczną reroomanizację przy pomocy reakcyjnych biskupów: reroomanizację, w której blokowany jest ekumenizm, protestantów zostawia się na uboczu, Żydów ogrywa się przyjaznymi komplementami, własnych dysydentów ściga się za pomocą inkwizycji, a *niewiernych* akceptujących regulację poczęć, rozwody i aborcję oficjalnie się wyklina,

---

⁹⁵ Tamże, s. 249 n.

⁹⁶ Tamże, s. 250.

tak że obecnie nawet Polacy tej miary co K. P e n d e r e c k i, S. L e m i A. M i c h n i k odwracają się od takiej polityki papieża.⁹⁷

Powyższe twierdzenia K ü n g a trzeba uznać za kuriozalne, pełne uprzedzeń, nieuzasadnione i niezgodne z prawdą! Nowa ewangelizacja bowiem w intencjach i w jasnych wypowiedziach J a n a P a w ł a II nie ma być *wyznaniową rekatolizacją* Europy, lecz chrześcijańskim przedsięwzięciem o charakterze ewangelizacyjno-misyjnym, mającym na celu głoszenie Ewangelii Chrystusowej współczesnej Europie, do czego powinni czuć się zobowiązani wszyscy chrześcijanie. Dzieło nowej ewangelizacji czy nowej inkulturacji Ewangelii jest więc zadaniem europejskich katolików, protestantów i prawosławnych, gdyż – jak słusznie zauważa protestancki teolog J. M o l t m a n n – wybiła dzisiaj godzina chrześcijańskiego i religijnego ekumenizmu dla nowej Europy⁹⁸, także godzina ekumenicznej nowej ewangelizacji zsekularyzowanego i zdechrystianizowanego kontynentu europejskiego.

Sarkastyczna wypowiedź H. K ü n g a zdaje się zdradzać jego kompletną nieznajomość odnośnego stanowiska J a n a P a w ł a II i Synodu Biskupów 1991, w którego *Deklaracji końcowej* cały trzeci rozdział poświęcony jest właśnie *Potrzebie dialogu i współpracy z innymi chrześcijanami, Żydami i wszystkimi wierzącymi w Boga*. W tym oficjalnym dokumencie synodalnym biskupi z całą mocą uświadamiają sobie i wszystkim wyznawcom Chrystusa, *jak bardzo nowa ewangelizacja Europy jest wspólnym obowiązkiem wszystkich chrześcijan i jak bardzo zależy od niej wiarygodność Kościołów w nowej Europie* (a. 7).

Przytoczone wyżej wypowiedzi H. K ü n g a, jak i wcześniej N. G r e i n a c h e r a, na temat nowej ewangelizacji trzeba uznać za niezrozumienie i wypaczenie idei nowego zrywu ewangelizacyjnego Kościoła. Niektóre z przytoczonych twierdzeń obu teologów niemieckich należałoby określić jako formalno-abstrakcyjne i czcze dywagacje o rzekomo fundamentalistyczno-imperialnym programie nowej ewangelizacji Europy. Trzeba dodać, że tego typu podejrzeń i przesadnej krytyki wobec papieskiej idei nowej ewangelizacji spotyka się niemało w publicystyce teologicznej na Zachodzie. Ks. prof. Jan K r u c i n a konstatuje: U jednych, na Zachodzie silniej aniżeli w Polsce, mowa o nowej ewangelizacji wywołuje alergiczną wprost irytację. Węszy się w jej programie ze strony Kościoła chęć jakiegoś totalitarnego opanowania świata, obszarów kultury, polityki. Sło-

⁹⁷ H. K ü n g, *Die Schweiz ohne Orientierung? Europäische Perspektiven*, Zürich 1992, s. 83.

⁹⁸ J. M o l t m a n n, *Theologie im demokratischen Aufbruch Europas*. W: tenże (red.), *Christliche Existenz im demokratischen Aufbruch Europas*, München 1991 s. 39.

wem, objawia się lęk przed państwem konfesyjnym, sakralizowaniem życia publicznego, fundamentalizmem⁹⁹. Pozostaje żywić nadzieję, że te defetystyczne i pełne uprzedzeń poglądy zdezaktualizują się w procesie autentycznej, nowej ewangelizacji Europy w duchu Soboru Watykańskiego II.

8. Ks. Józef Majka

Interesującą i dość zwartą koncepcję nowej ewangelizacji przedstawił ks. prof. J. M a j k a w swoim artykule *Konieczność nowej ewangelizacji*. Na pytanie, co to znaczy *nowa ewangelizacja*, odpowiada najpierw ogólnie, że najczęściej rozumie się przez nią nowe metody głoszenia Ewangelii w zmieniających się warunkach kulturowych i cywilizacyjnych; jednocześnie uważa się, że głoszona treść Ewangelii nie może być nowa, lecz jest stała i niezmienna. Nowość czy odnowa ewangelizacji może dotyczyć jedynie technik i metod przekazywania wartości religijnych i społecznych innym osobom lub grupom w zmieniających się okolicznościach miejsca i czasu. Tę zdawałoby się, oczywistą konstatację o niezmienności prawd ewangelicznych autor następnie jakby podważa pytaniem: Czy jednak odnowa ewangelizacji nie dotyczy w żadnym stopniu tego, co mieści się w określeniu treści?¹⁰⁰ Swą odpowiedź, że nowa ewangelizacja wymaga również nowych czy odnowionych treści, uzasadnia i przedstawia następująco.

Trzeba rozróżnić dwie grupy czy dwa aspekty treści nowej ewangelizacji: 1. objawione prawdy wiary i zasady moralności chrześcijańskiej, 2. ich interpretację, aktualizację, aplikację. Pierwsze są rzeczywiście niezmiennie, natomiast drugie zmieniają się, podlegają ewolucji i wciąż nowej konkretyzacji – pod wpływem zmieniających się potrzeb i problemów ludzi, postępującego rozwoju nauki, kultury i cywilizacji, a także w kontekście odmiennych uwarunkowań społecznych i różnorodności kultur narodowych. W tym sensie ewangelizacja musi być zawsze nowa – także pod względem treściowym. Ma ona bowiem być Bożą odpowiedzią na wyzwania nowych czasów, nowych ludzi, nowych kultur, nowych znaków czasu (por. KDK 4).

Ewangelizacja niezmienna, ponadczasowa i abstrakcyjna, jakby oderwana od aktualnej rzeczywistości życia społecznego, kulturo-

⁹⁹ J. K r u c i n a, *Nowa ewangelizacja – odpowiedź na wyzwanie polskiej rzeczywistości*, „Pismo Okólne. Biuletyn Informacyjny” 1993 nr 34, s. 9.

¹⁰⁰ J. M a j k a, *Konieczność nowej ewangelizacji*, „Colloquium Salutis. Wrocławskie Studia Teologiczne” 20(1988), s. 13.

wego i indywidualnego człowieka, byłaby mało skuteczna i nie w pełni autentyczna¹⁰¹. Każda ewangelizacja – *pierwsza* czy *druga*, tradycyjna czy nowoczesna, stara czy nowa – musi być dostosowana do poszczególnych ludzi i kultur: *właśnie dostosowywanie się w głoszeniu objawionego słowa powinno stać się prawidłem wszelkiej ewangelizacji* (KDK 44). Owo zaś dostosowywanie Ewangelii do współczesnego człowieka i kultury, będące swoistą konfrontacją starodawnej treści biblijnej z dzisiejszymi potrzebami i problemami egzystencjalnymi człowieka, wymaga wciąż nowych interpretacji zbawczego orędzia biblijnego i prowadzi do powstania nowej, zaktualizowanej i skonkretyzowanej treści ewangelizacji¹⁰².

Istnieje więc *nowość* nie tylko metod i form, ale również treści ewangelizacji. *Nowość* ta wynika z ewolucji rozumienia treści prawd objawionych oraz z odnawianej ich interpretacji, dostosowywanej do konkretnych ludzi i kultur. Wydaje się, że ów proces ewolucji i powstawania nowych treści ewangelizacji można porównać z tzw. rozwojem dogmatów, czyli coraz głębszym poznaniem i doskonalszym zdefiniowaniem treści objawionych prawd wiary.

Ks. M a j k a konkluduje swe odnośne rozważania następującą definicją: *Nowa ewangelizacja to z jednej strony odnowa metod i środków działania, ale jest ona z drugiej strony poszukiwaniem coraz to pełniejszych i łatwiejszych do przyjęcia ewangelicznych w swej istocie, lecz na nowo określanych odpowiedzi na wyzwania rzeczywistości, w której konkretny człowiek w danym czasie i miejscu żyje i powinien zbawić swoją duszę*¹⁰³. Wynika stąd, że nowa ewangelizacja to nowe metody i nowe odpowiedzi ewangeliczne. Trzeba stwierdzić, że nie jest to definicja całościowa, a raczej tylko fragmentaryczna, aspektowa i opisowa. Jest zresztą niezwykle trudno określić całkiem wyczerpująco i syntetycznie tę przebogatą i złożoną rzeczywistość: ewangelizację (por. EN 17) czy nową ewangelizację.

Warto jeszcze podkreślić za ks. M a j k a, że zagadnienie nowej ewangelizacji, czyli odnowy metod i treści ewangelizacji oraz ich dostosowania do zmieniających się okoliczności historycznych i stosunków społecznych nie jest w dziejach Kościoła rzeczą nową. Autor zauważa, iż pierwszym, który stanął wobec problemu nowej ewangelizacji, był niewątpliwie św. Paweł, który przełamał barierę między cywilizacją żydowską a hellenizmem. Dokonał on pierwszej inkulturacji Ewangelii: jej wejścia w kulturę hellenistyczną. Dzięki temu

¹⁰¹ Tamże, s. 14.

¹⁰² Por. A. L e w e k, *Słowo Boże a świat współczesny*, „Chrześcijanin w świecie” 6(1974) nr 4, s. 70-81.

¹⁰³ J. M a j k a, art. cyt., s. 14.

chrześcijaństwo mogło na falach hellenizmu nie tylko dotrzeć do najdalszych krańców Imperium Rzymskiego, ale odnaleźć własną interpretację ówczesnego świata i nie tylko w nim się nie zagubić, nie stracić swej tożsamości, ale go właśnie przeniknąć i przemienić¹⁰⁴.

Przepajanie kultur różnych narodów i epok Ewangelią należy do istoty inkulturacji; ta ostatnia zaś stanowi podstawowe zadanie i zasadę metodyczną nowej ewangelizacji.

9. Ks. Konrad Keler

W artykule *Nowa ewangelizacja wyzwaniem współczesności* autor zauważa na wstępie, że samo pojęcie Nowej Ewangelizacji wydaje się robić taką samą karierę, jak kiedyś słowo *aggiornamento* zaproponowane przez papieża Jana XXIII. Inicjatorem i gorącym propagatorem idei Nowej Ewangelizacji jest Jan Paweł II. Według ks. Keler, nowa ewangelizacja oznacza ewangelizowanie *nowego świata*, czyli świata w nowej rzeczywistości intensywnie zachodzących zmian¹⁰⁵. Realizacja dzieła nowej ewangelizacji wymaga od Kościoła ewangelizującego nowej żarliwości, nowych metod dotarcia do człowieka i nowego odczytywania przeszłości i terażniejszości. Objaśniając ten ostatni wymóg, autor podkreśla, że podobnie jak wydarzenia biblijne mają nam ciągle coś nowego do powiedzenia, tak samo terażniejsze wydarzenia powinny być interpretowane w odniesieniu do historii zbawienia, powinny znaleźć swoje odniesienie do działania Opatrzności Bożej w historii¹⁰⁶.

Istotną treścią nowej ewangelizacji pozostaje oczywiście zawsze Jezus Chrystus, w którym i przez którego Bóg objawił swoją miłość do wszystkich ludzi i który jest drogą zbawienia. Bez Chrystusa nie ma ewangelizacji. Najskuteczniejszą zaś metodą nowej ewangelizacji jest świadectwo, pojęte jako: a) Świadectwo wiary w Trójjedynego Boga, b) Dawanie świadectwa wartościom ewangelicznym na płaszczyźnie moralnej (przeciwko rozpowszechniającemu się relatywizmowi moralnemu), c) Świadectwo wyższości wymiaru duchowego nad sprawami materialnymi (przeciwko tendencjom materialistyczno-hedonistycznym), d) Świadectwo życia eklezjalno-wspólnotowego (wobec zniewalającego indywidualizmu i egoizmu w dzisiejszym świecie), e) Świadectwo kreatywności w Duchu Świętym, czyli inkulturacja (wyrażanie wartości religijnych i świadectwa wiary

¹⁰⁴ Tamże, s. 15.

¹⁰⁵ K. Keler, *Nowa ewangelizacja wyzwaniem współczesności*, „Gość Niedzielny” 1991 nr 46, s. 11.

¹⁰⁶ Tamże.

przy pomocy wciąż nowych, aktualnych form kultury oraz wcielenie Ewangelii Chrystusa w zmieniające się kultury ludzkie), f) Świadectwo opcji na rzecz ubogich i pokrzywdzonych (wzorem – Chrystusa, motywem – Sąd Ostateczny: *Bylem głodny...*¹⁰⁷).

10. Ks. Piotr Jarecki

Analizując liczne wypowiedzi papieża J a n a P a w ł a II o nowej ewangelizacji, autor konstatuje, że nowa ewangelizacja dotyczy przede wszystkim krajów od dawna chrześcijańskich, szczególnie w Europie i Ameryce, które dogłębnie zostały nacechowane obojętnością religijną, sekularyzmem i ateizmem, oraz wystawione na wpływy wszechobecnego materializmu i konsumpcjonizmu, prziguszających w człowieku sferę duchową i religijną. Cechą charakterystyczną wielu krajów tradycyjnie chrześcijańskich jest postępująca rozdziewka między wiarą i praktyką życia¹⁰⁸. W związku z tym, zadaniem nowej ewangelizacji jest permanentne kształtowanie dojrzałej osobowości chrześcijańskiej oraz wychowanie do odpowiedzialnej wolności i postawy apostołsko-misyjnej każdego chrześcijanina.

W obliczu postępującej dechrystianizacji Kościoła uświadamia sobie dziś obowiązek podjęcia dzieła nowej ewangelizacji, która w istocie swojej jest przepowiadaniem z nową mocą Jezusa Chrystusa i Jego Ewangelii tym ludziom, którzy bądź Go nie znają, bądź znają Go we sposób bardzo powierzchowny, bądź wreszcie mają o Nim błędne mniemanie i dlatego są do Chrystusa i religii chrześcijańskiej uprzedzeni, albo wręcz wrogo nastawieni. W oparciu o wypowiedzi papieża J a n a P a w ł a II autor podkreśla, że nowa ewangelizacja zakłada permanentną autoewangelizację Kościoła, a także wymaga stosowania metod, form i środków ewangelizacyjnych, które pomogą skutecznie przepoić Ewangelią dzisiejszego człowieka, struktury życia społecznego i kultury¹⁰⁹.

11. Ks. Władysław Piwowski

W służbie nowej ewangelizacji – oto tytuł wywiadu prasowego ze znanym socjologiem religii, profesorem KUL, ks. W. P i w o w a r s k i m, który w odpowiedzi na pytanie o znaczeniu pojęcia *nowa*

¹⁰⁷ Tamże.

¹⁰⁸ P. J a r e c k i, *Nowa ewangelizacja*, „Ład” 1992 nr 11, s. 1.

¹⁰⁹ Tamże, s. 6.

ewangelizacja stwierdza: Termin *nowa ewangelizacja* zakłada dokonaną już ewangelizację, która jednak z różnych względów wymaga odnowy, czyli reewangelizacji. Polega ona nie na ponownej chryścianizacji, lecz na odrodzeniu moralnym w duchu Ewangelii. Nauka społeczna Kościoła powinna wnieść znaczący wkład w tym zakresie¹¹⁰.

Profesor zwraca uwagę na pilną potrzebę pewnej reorientacji formacji katolików w Polsce: od kształtowania moralności życia indywidualnego do kształtowania postaw chrześcijańsko-społecznych opartych na ideałach ewangelicznych. Dlatego twierdzi, że nowa ewangelizacja ma za zadanie kształtowanie moralności społecznej, utożsamianej ze społecznym wymiarem wiary, który pokrywa się ze społecznym nauczaniem Kościoła. Konsekwentnie też postuluje, aby nowa ewangelizacja w Polsce objęła także politykę, gospodarkę i kulturę. Te właśnie dziedziny życia społecznego winny być terenem i adresatem nowej ewangelizacji, prowadzonej szczególnie przez laikat katolicki¹¹¹.

12. Ks. Marian Duda

Nad istotą nowej ewangelizacji i nad rolą świeckich chrześcijan w tym wielkim przedsięwzięciu Kościoła zastanawia się ks. M. D u d a w artykule pt. *Czy możliwa jest nowa ewangelizacja bez laikatu?* Autor uważa, że inspiratorem, programatorem i głównym aktorem nowego zrywu ewangelicznego Kościoła jest Ojciec Święty J a n P a w e ł II, który w swoich przemówieniach i oficjalnych dokumentach wzywa do nowej ewangelizacji, wyjaśnia jej istotę i sam daje przykład niezwykłej gorliwości w jej realizacji. W oparciu o odnośne wypowiedzi papieża, dochodzi ks. D u d a do wniosku, że nowa ewangelizacja polega nie tylko na nowej prezentacji treści orędzia ewangelicznego, lecz również na naświetlaniu przy pomocy ewangelicznych kryteriów nowych problemów, które bądź istniały dawniej, a dzisiaj jawią się na nowy zupełnie sposób, bądź też stają przed człowiekiem jako coś dotychczas niespotykanego i nieprzewidywalnego¹¹².

W procesie nowej ewangelizacji dochodzi do pewnej syntezy Ewangelii i rzeczywistości ludzkich, do wcielenia Ewangelii w konkretną rzeczywistość ludzką. Autor podkreśla, iż w strategicznym

¹¹⁰ W służbie nowej ewangelizacji. Z ks. Władysławem Piwowarskim, profesorem KUL rozmawia ks. Krzysztof Pawlina, „Przegląd Katolicki” 1993 nr 15, s. 5.

¹¹¹ Tamże.

¹¹² M. D u d a, *Czy możliwa jest nowa ewangelizacja bez laikatu?* „Magazyn. Słowo-Dziennik Katolicki” z 6-8 V 1994, s. 8.

planie ewangelizacyjnym papieża J a n a P a w ł a II nowa ewangelizacja ma objąć wielkie i główne arterie tego świata, tak, aby chrześcijanie byli tam, gdzie rozgrywają się jego losy, gdzie zapadają decyzje i wybory ważne dla przyszłości człowieka i świata. Ponieważ zaś świat współczesny wkroczył w erę cywilizacji informatycznej i kształtowany jest w dużym stopniu przez cywilizację obrazu, dlatego nowa ewangelizacja wymaga nowych sposobów, metod i języka przekazu Ewangelii. Szczególnym jednak wymogiem jest zaangażowanie ewangelizacyjne świeckich chrześcijan. Jeśli nowa ewangelizacja nie ma być tylko jeszcze jednym hasłem, to musi się w nią zaangażować laikat, bez którego dzieło nowej ewangelizacji ma niewielkie szanse i możliwości jego realizacji¹¹³.

13. Ks. Krzysztof Pawlina

Problematyce nowej ewangelizacji poświęcił sporo uwagi ks. K. P a w l i n a, analizujący obszernie odnośnie wypowiedzi papieża J a n a P a w ł a II i dokumenty *Magisterium Ecclesiae*. W cyklu swoich artykułów starał się autor ukazać genezę i sens pojęcia *nowa ewangelizacja*, jej istotę i zadania, podmioty, adresatów i metodykę. Oto niektóre tezy i wnioski autora, określające i charakteryzujące tę nową rzeczywistość eklezjalno-misyjną, to nowe zadanie i aktualny program Kościoła.

Idea nowej ewangelizacji ma swoje źródło w Soborze Wartykańskim II, który zapoczątkował wielki proces odnowy Kościoła – jego samoświadomości (eklezjologia) i działalności zbawczej, w tym także ewangelizacji. Sobór uświadomił Kościołowi na nowo jego naturę i charakter misyjny, co później podkreślił dobitnie papież P a w e ł VI w posynodalnej adhortacji *Evangelii nuntiandi* (1975), stwierdzając w niej, że *Kościół jest dla ewangelizacji* (a. 14). Ideę nowej ewangelizacji szerzy i rozwija ze szczególną mocą J a n P a w e ł II, a także ostatnie Synody Biskupów w Rzymie oraz konferencje Episkopatów europejskich i latynoamerykańskich. Nowa ewangelizacja, określana także pojęciami *druga ewangelizacja*, *ewangelizacja 2000*, *reewangelizacja*, stanowi dziś centralne i pilne zadanie Kościoła na całym świecie, a szczególnie w Europie. *Nowość ewangelizacji* nie dotyczy treści Ewangelii, którą jest Jezus Chrystus, *ten sam wczoraj, dziś i na wieki* (Hbr 13,8), lecz metod i form współczesnej ewangelizacji, jej

¹¹³ Tamże, s. 10.

adresatów i podmiotów żyjących w nowych uwarunkowaniach społeczno-politycznych i kulturowych¹¹⁴.

Zadaniem *nowej ewangelizacji* jest głoszenie Ewangelii współczesnemu człowiekowi i wcielanie jej w nowoczesną kulturę, czyli chrystianizacja i inkulturacja. Sam Kościół, cały świat, wszyscy ludzie, szczególnie społeczeństwa zdechristianizowanego, a także struktury życia społecznego, kulturalnego, politycznego, gospodarczego – są adresatami nowej ewangelizacji¹¹⁵. Jej zaś podmiotem są w pierwszym rzędzie biskupi i kapłani, a ponadto wszyscy świeccy chrześcijanie, zwłaszcza młodzi i pełni entuzjazmu apostołskiego. Do gorliwego podjęcia i umiejętnego prowadzenia dzieła nowej ewangelizacji potrzeba dziś odpowiedniej formacji – zarówno duchownych jak i laikatu katolickiego¹¹⁶. Gdy chodzi o metodykę nowej ewangelizacji, konieczne jest przeorientowanie dotychczasowego duszpasterstwa masowego, opartego często tylko na relacjach rzeczowych i praktykach religijnych – w kierunku duszpasterstwa indywidualnego, opartego na osobistym przeżyciu i doświadczeniu religijnym oraz na relacjach osobowych między Bogiem, ewangelizatorem i ewangelizowanym. Ewangelizujący winien przekazywać nie tylko treści teologiczne, ale również dzielić się osobistym doświadczeniem wiary i szukać osobistych kontaktów ewangelizacyjnych z ludźmi oddalonymi od Chrystusa. W dziele nowej ewangelizacji trzeba również wykorzystać nowoczesne mass-media¹¹⁷.

14. Leo Scheffczyk

Wybitny teolog niemiecki, ks. prof. L. S c h e f f c z y k z uniwersytetu monachijskiego napisał obszerny artykuł pt. *Nowa ewangelizacja jako wyzwanie Kościoła według nauczania Jana Pawła II*. Na wstępie zauważa, iż zbliżający się przełom drugiego i trzeciego tysiąclecia ery chrześcijańskiej skłania Kościół do spojrzenia wstecz i wprzód swych dziejów, a także do refleksji nad aktualnym stanem chrześcijaństwa. Czyni to od lat ze szczególną intensywnością papież

¹¹⁴ K. P a w l i n a, „Nowość” ewangelizacji, „Magazyn. Słowo-Dziennik Katolicki” z 1-4 IV 1994, s. 8-9; tenże, *Nowa ewangelizacja w ujęciu Jana Pawła II*, „Magazyn. Słowo-Dziennik Katolicki” z 6-8 V 1994 s. 2-7.

¹¹⁵ Tenże, *Zadania „nowej” ewangelizacji*, „Magazyn. Słowo-Dziennik Katolicki” z 22-24 IV 1994, s. 10-11.

¹¹⁶ Tenże, *Podmioty „nowej” ewangelizacji*, „Magazyn. Słowo-Dziennik Katolicki” z 29 IV-1 V 1994, s. 15-17.

¹¹⁷ Tenże, *Jak dziś głosić Ewangelię?* „Magazyn. Słowo-Dziennik Katolicki” z 10-12 VI 1994, s. 19-20; tenże, *Nowa ewangelizacja – nowe zadanie Kościoła*, „Przegląd Powszechny” 1994 nr 5 s. 207-214.

J a n P a w e ł II, wskazując na dramatyczną sytuację, w jakiej znajduje się dziś Kościół, zwłaszcza, w Europie Zachodniej, gdzie po okresie entuzjazmu wywołanego soborowym *aggiornamento* nastąpiła stagnacja i pogłębiająca się dechrystianizacja. Stąd rodzi się niezwykle stanowcze wołanie J a n a P a w ł a II o nową ewangelizację w celu ożywienia Kościoła i szerzenia chrześcijaństwa¹¹⁸.

Autor analizuje następnie szereg wypowiedzi Ojca św., uświadamiających Kościołowi zachodnioeuropejskiemu aktualny stan kryzysu religijno-duchowego i potrzebę przewyciężenia go poprzez dzieło nowej ewangelizacji. Do negatywnych zjawisk społeczno-kulturowych, świadczących o owym kryzysie zalicza się najczęściej: materializm, hedonizm, nihilizm, ateizm, indyferentyzm religijny. Czynnikiem wywołującym te zjawiska są m.in. sekularyzacja, pluralizm, laicyzacja, liberalizm, nastawienie antyinstytucjonalne, egoizm, konsumpcjonizm. Wszystko to stanowi utrudnienie i zarazem wyzwanie do nowej ewangelizacji.

Wspomniane zjawiska społeczno-kulturowe wpływają oczywiście negatywnie i destrukcyjnie na Kościół, na jego członków, będących jednocześnie członkami społeczeństw sekularyzujących się i dechrystianizujących. Stąd też Kościół sam potrzebuje nieustannej ewangelizacji – nowej ewangelizacji – aby następnie jako silny Bógiem mógł ewangelizować tych, którzy tego potrzebują: zdechrystianizowanych współbraci, zdechrystianizowane społeczeństwa, zdehumanizowaną kulturę i post-chrześcijańską cywilizację euroatlantycką, tak, by stara Europa chrześcijańska odrodziła się duchowo, odzyskała swą chrześcijańską tożsamość, ożywiła swą duszę chrześcijańską, wróciła do swych korzeni chrześcijańskich, stała się znowu sobą. O tych zjawiskach kulturowych i wynikających stąd postulatach nowej ewangelizacji mówi od lat J a n P a w e ł II do biskupów i wszystkich chrześcijan europejskich podczas swych podróży apostolskich¹¹⁹.

Oczywiście nie można poprzestawać na diagnozie sytuacji kulturowej ani tylko na wzywaniu do nowej ewangelizacji, lecz trzeba jasno uświadomić sobie, na czym ma ona polegać, czym ona jest w swej istocie i w swych elementach strukturalnych? Według L. S c h e f f c z y k a, nowa ewangelizacja to w gruncie rzeczy wzywianie do nawrócenia: trzeba otworzyć się na Boga, zwrócić się egzystencjalnie ku Bogu, odnowić i odrodzić życie religijno-duchowe, pojednać się z Bogiem i ludźmi, realizować miłość Boga i bliźniego. Na wewnętrznej przemianie i duchowym odrodzeniu polega także istota postulowanej przez *Vaticanium II* odnowy Kościoła, a nie tylko na zewnętrz-

¹¹⁸ L. S c h e f f c z y k, *Neu-Evangelisierung als Herausforderung der Kirche nach der Verkündigung Johannes Pauls II.*, „Forum Katholische Theologie” 4(1988) nr 4, s. 262.

¹¹⁹ Tamże, s. 263-269.

nych zmianach i reformach struktur kościelnych, instytucji i organizacji, urzędów i działań duszpasterskich¹²⁰.

Owo zaś wewnętrzne i osobowo-egzystencjalne nawrócenie do Boga oznacza chrześcijańską wiarę – autentyczną, dojrzałą, głęboką, z pełną ortodoksją i ortopraktyką; oznacza osobiste spotkanie z Chrystusem-Zbawicielem. Spotkanie to zakłada i zarazem rodzi coraz pełniejsze poznanie Osoby Jezusa Chrystusa i całej Jego Ewangelii (nauki), zawierającej prawdy wiary i normy etyczne, czyli chrześcijańskie *Credo* i chrześcijański etos. Spotkanie to dokonuje się w sanktuarium sumienia człowieka, w konkretyzacji miłości bliźniego, a szczególnie w sakramentach świętych. Stąd wynika postulat odnowy praktyki sakramentalnej, zwłaszcza sakramentu pojednania i Eucharystii, a także postulat odnowy katechezy i wzmożenia działalności charytatywnej Kościoła. Zrealizowanie tych postulatów wymaga nowej autoewangelizacji Kościoła, która jest początkiem i podstawą skutecznej nowej ewangelizacji współczesnego świata¹²¹.

15. Bp Walter Kasper

Jeden z najwybitniejszych teologów niemieckich, bp. W. K a s p e r (Rottenburg) traktuje nową ewangelizację jako aktualną odpowiedź chrześcijaństwa na poważne wyzwanie współczesnej sekularyzacji i nagłą potrzebę naszych czasów, a także jako nową wizję działalności zbawczej Kościoła, kluczowe pojęcie dzisiejszej teologii pastoralnej i pilne zadanie Kościoła w świecie. Jego zdaniem, pojęcie *nowa ewangelizacja* wyraża nową perspektywę pastoralną i wielki program odrodzenia chrześcijaństwa, zapoczątkowany na Soborze Watykańskim II i konkretyzowany różnymi przedsięwzięciami kościelnymi, jak np. Synody Biskupów czy encykliki papieskie, inspirowane i ukierunkowujące proces posoborowej odnowy wszystkich dziedzin życia Kościoła i chrześcijan¹²².

Bp K a s p e r umieszcza nową ewangelizację w kontekście aktualnej sytuacji kulturowej, charakteryzującej się głębokim rozdzwieniem między religią (Ewangelią) a kulturą (por. *Evangelii nuntiandi* a 20). Ponieważ chrześcijanie nie mogą się pogodzić z tym rozdzwieniem, przeto muszą podjąć dzieło nowej ewangelizacji Europy

¹²⁰ Tamże, s. 275 n.

¹²¹ Tamże, s. 277-281.

F¹²² W. K a s p e r, *Evangelisierung und Neuevangelisierung. Überlegungen zu einer neuen pastoralen Perspektive*. W: P. N e u n e r – H. W a g n e r (red.), *In Verantwortung für den Glauben. Beiträge zur Fundamentaltheologie und Ökumenik. Für Heinrich Fries*, Freiburg 1992 s. 231 n.

i jej kultury¹²³. Stąd też uważa autor, że taka ewangelizacja oznacza jednocześnie nową inkulturację chrześcijaństwa, przywrócenie współczesnej Europie jej chrześcijańskiej duszy i budowanie cywilizacji miłości¹²⁴.

Rozważając następnie konkretyzację idei nowej ewangelizacji, wskazuje bp Kasper na szereg jej istotnych elementów i współczynników. Podkreśla nasamprzód, iż nowa ewangelizacja nie jest jakimś łatwo uchwytnym programem działania, ale przede wszystkim polega na duchowym nawróceniu się do Boga i wewnętrznym odrodzeniu każdego chrześcijanina oraz całego Kościoła. Bez osobistego nawrócenia i duchowej odnowy łatwo popaść w bezduszny aktywizm, a konieczne i słuszne reformy Kościoła mogą się okazać czymś martwym. By więc móc podjąć dzieło nowej ewangelizacji, Kościół i wszyscy poszczególni chrześcijanie muszą poddać się głębokiej autoewangelizacji. Kościół bowiem jest *Ecclesia semper evangelizanda* (EN 15)¹²⁵.

W obliczu współczesnej dechrystianizacji i sekularyzacji istotnym zadaniem nowej ewangelizacji jest odkrywanie na nowo tajemnicy Boga w świecie, w życiu ludzi, w historii i w kulturze, a jednocześnie głoszenie oraz uświadamianie ludziom tej obecności i działania Boga dziś, dawanie osobistego świadectwa wiary i doświadczenia religijnego, spotkania i komunii z Bogiem. To zaś jednocześnie oznacza, że człowieka nie należy pojmować tylko jako rozumne zwierzę, lecz jako istotę duchową, powołaną przez Boga do życia i do wspólnoty z Nim. Dzięki temu człowiek osiąga tylko z Bogiem i w Bogu pełnię swego człowieczeństwa. A zatem realną pomocą i służbą dla człowieka ma być nowa ewangelizacja, która interpretuje całą egzystencję człowieka jako pochodzącą od Boga i zmierzającą do Boga.

Tak rozumiana nowa ewangelizacja nie oznacza więc tylko indoktrynacji, głoszenia nauki chrześcijańskiej, lecz stawia człowieka w obecności Boga, świadczy o obecności i działaniu Boga w człowieku. O tym po prostu opowiada jako o doświadczanym fakcie, a nie tylko poucza jako o teologicznej prawdzie wiary. Jednakże dla nas chrześcijan tajemnica Boga i człowieka w ich wzajemnych relacjach nie może oznaczać tylko ogólnie pojętej religijności, lecz ma konkretną nazwę: tajemnica Jezusa Chrystusa, w którym i przez którego objawił się Bóg (por. Ef 1,9). W nowej ewangelizacji nie chodzi więc tylko o obudzenie jakiejś nieokreślonej religijności bez konkretnej treści, lecz o chrześcijańską wiarę, rozumianą jako *fideus qua creditur* (akt i postawa) i *fides quae creditur* (treści). Akt wiary chrześcijań-

¹²³ Tamże, s. 237 n.

¹²⁴ Tamże, s. 238.

¹²⁵ Tamże, s. 239.

skiej ma być pozytywną odpowiedzią na Ewangelię Jezusa Chrystusa o miłości Boga do człowieka, która objawiła się najpełniej w *mysterium paschale Christi*¹²⁶.

Treścią Ewangelii jest wprawdzie sam Jezus Chrystus, a nie jakaś doktryna czy system naukowy, niemniej jednak treści doktrynalne stanowią również element konstytutywny Ewangelii i nowej ewangelizacji. Sam Chrystus bowiem nauczał i wysyłał uczniów, aby nauczali (por. Mt 28,19n.) Kościół pierwotny czynił to poprzez katechumenat, dziś czyni to Kościół przez katechezę dzieci, młodzieży i dorosłych. Nowa ewangelizacja zakłada zatem także odnowę katechez, w której wiara, zapoczątkowana przez ewangelizację czy nową ewangelizację, doznaje rozwinięcia i pogłębienia poznania Osoby Jezusa Chrystusa, Jego Ewangelii i zbawczego misterium paschalnego.

Ewangelia zaś i konsekwentnie nowa ewangelizacja ściśle łączą się z Kościołem. Autentyczną Ewangelię otrzymują ludzie w Kościele i przez Kościół, a nie poza Kościołem lub bez Kościoła, jak to ma miejsce szczególnie w niektórych odłamach protestantyzmu i wśród tych ochrzczonych, którzy głoszą: *Chrystus i Biblia – tak, Kościół – nie*. Tymczasem nie ma prawdziwej nowej ewangelizacji bez odnowionego Kościoła i bez jej związku z nim. Oczywiście chodzi o Kościół w ujęciu Soboru Watykańskiego II, czyli o wspólnotę, rzeczywistość bosko-ludzką, stanowiącą jedność a zarazem wielkość jego charyzmatów, funkcji i posług ewangelizacyjnych, jako podmiot nowej ewangelizacji, a nie tylko jej przedmiot czy adresata. Poza tym Kościół winien być dziś pojmowany i budowany jako wielka wspólnota małych wspólnot, które są miejscem szczególnie żywego doświadczenia wiary w Boga i wzajemnej miłości bratersko-chrześcijańskiej. Dzięki temu też owe małe wspólnoty chrześcijan mogą stać się bardziej skutecznymi podmiotami nowej ewangelizacji¹²⁷.

Odpowiadając wreszcie na pytanie o sposoby realizacji dzieła nowej ewangelizacji, bp Kasper stwierdza, że są nimi głównie: świadectwo profetyczne i diakonia. Pełniąc posługę profetyczną, Kościół musi badać i interpretować w świetle Ewangelii „znaki czasu”, musi ukazywać dzisiejszemu światu Boże światło, perspektywę i orientację, odpowiadać na egzystencjalne pytania o sens życia, pomóc rozwiązywać różne problemy, nurtujące współczesną ludzkość, wstawiać się za prześladowanymi i potrzebującymi opieki. Winien to czynić nie tylko słowem, ale i czynem, czyli różnego rodzaju działalnością charytatywną, w tym także uzdrawianiem

¹²⁶ Tamże.

¹²⁷ Tamże, s. 240.

chorych. Wynika to jasno z kerygmatycznego mandatu Chrystusa, skierowanego do apostołów i tym samym również do dzisiejszego Kościoła. W Ewangelii św. Łukasza 9,2 czytamy, iż Chrystus wysłał swoich apostołów, *aby głosili Królestwo Boże i uzdrawiali chorych*. Spełniając to polecenie i naśladując swego Mistrza, apostołowie *chodzili po wsiach, głosząc Ewangelię i uzdrawiając chorych* (Łk 9,6).

Bp Kasper podkreśla w związku z tym, że dzisiejszy Kościół musi na nowo odkryć to znane przecież z Biblii ściśle powiązanie wiary, zbawienia i uzdrawiania. Jest rzeczą znamioną, iż Kościół o tym ostatnim zadaniu jakby zapomniał. Podejmują je znowu niektóre wspólnoty charyzmatyczne w Kościele¹²⁸. Zarówno więc dzieło uzdrawiania mocą Ducha Świętego czy w imię Jezusa Chrystusa (por. Dz 3,6), jak i wszechstronna działalność charytatywna wobec potrzebujących pomocy materialnej i duchowej stanowią drugi – obok profetycznej posługi – zasadniczy sposób realizacji dzieła nowej ewangelizacji.

Na zakończenie swych rozważań o zadaniach i perspektywach nowej ewangelizacji bp W. Kasper stwierdza, że całe dzisiejsze duszpasterstwo, które obejmuje głównie parafian praktykujących, musi stać się bardziej misjonarskim i otwartym, obejmującym także *ochrzczonych pogan* i coraz liczniejszych nieochrzczonych w naszych chrześcijańskich rodzinach czy społeczeństwach. Do ich nowej ewangelizacji – poprzez posługę profetyczną i charytatywną – wzywani są dziś wszyscy członkowie Kościoła. Szczególną okolicznością mobilizującą nas do tego jest m.in. zbliżający się jubileusz 2000-lecia Narodzin Chrystusa.

Trzeba przy tym modlić się, ażeby dzieło nowej ewangelizacji i odnowy Kościoła stało się radosnym faktem, realizowanym przez samego Ducha Świętego i jak najliczniejszych charyzmatów chrześcijańskich, świętych i świątobliwych chrześcijan – świeckich, kapłanów i zakonników. Trzeba też ufać i wierzyć, że mimo głębokiej sekularyzacji i dechrystianizacji we współczesnej Europie, Bóg sam jest zawsze Panem historii i ludzkości – i że odrodzenie chrześcijaństwa w Europie pod wpływem nowej ewangelizacji nie jest utopią, lecz realną perspektywą wiary i dziełem Boga, który także w sytuacjach zdawałoby się beznadziejnego upadku *dokonyuje rzeczy nowej* (Iz 43,19) – wielkiego odrodzenia, jakby wiosennej przemiany i nowego rozkwitu chrześcijaństwa¹²⁹.

¹²⁸ Tamże, s. 242. Zob. „Theologia Practica” 24(1989) nr 1 dot. teologicznych, medycznych, psychologicznych i duszpasterskich aspektów zagadnienia uzdrowień w Kościele.

¹²⁹ W. Kasper, art. cyt., s. 243.

VI. KU KONCEPCJI INTEGRALNEJ

Przedstawione wyżej określenia i ujęcia nowej ewangelizacji – w nauczaniu J a n a P a w ł a II, rzymskiego Synodu Biskupów 1991, Rady Episkopatów Ameryki Łacińskiej, Episkopatu Polski i u współczesnych teologów – stanowią bogatą mozaikę rozmaitych definicji i koncepcji ewangelizacji, w których zostały uwzględnione i zaakceptowane różne jej aspekty, dziedziny czy elementy. W oparciu o te fragmentaryczne i aspektowe ujęcia dokonamy poniżej pewnego podsumowania i syntetycznego przedstawienia wszystkich istotnych elementów nowej ewangelizacji, zmierzając do ich pełnej integracji oraz własnej próby zdefiniowania tejże ewangelizacji.

1. Geneza pojęcia

Ewangelizacja oznacza – mówiąc najkrócej – głoszenie Ewangelii Chrystusowej, a szerzej – aktualizację Objawienia Bożego w Chrystusie, fundamentalną funkcję Kościoła; wynika ona z samej istoty Kościoła, który ma charakter ewangelizacyjno-misyjny (por. DM 2).

Nowa ewangelizacja jest pojęciem niedawnej daty. Nie ma go ani w teologii przedsoborowej ani w dokumentach Soboru Watykańskiego II, ani w *magna charta* ewangelizacji: *Evangelii munitiandi* P a w ł a VI (1975). Pojęcie *nowa ewangelizacja* ma jednak swoje uzasadnienie w eklezjologii *Vaticanum II*: w koncepcji *Ecclesia semper reformanda et renovanda* oraz w soborowym programie nieustannego *aggiornamento*, czyli unowocześniania Kościoła i jego działalności. Szczególną potrzebę i obowiązek ewangelizacji nowej, pełnej i skutecznej uświadomił sobie Kościół w obliczu postępującej dechrystianizacji i sekularyzacji świata chrześcijańskiego, zwłaszcza współczesnej kultury i cywilizacji euroatlantyckiej.

Tę nową świadomość misyjną i pilną potrzebę odnowy chrześcijaństwa w krajach cywilizacji zachodniej, a także w krajach postkomunistycznych, określił papież J a n P a w e ł II mianem *nowej ewangelizacji*, o której wspomniiał już w 1979 r. podczas homilii w Nowej Hucie k. Krakowa, zaapelował o jej podjęcie w 1983 r. – podczas spotkania biskupów latynoamerykańskich na Haiti, w 1987 w 1991 r. w czasie podróży apostolskich do Polski, w 1989 podczas IV Światowego Dnia Młodzieży w Santiago de Compostella, wreszcie dość szczegółowo objaśnił istotę i sens nowej ewangelizacji w swoich przemówieniach: na rozpoczęcie obrad IV Konferencji Ogólnej Episkopatów Ameryki Łacińskiej w Santo Domingo w 1992 r. i biskupów polskich przybyłych *ad limina apostolorum* w 1993 r. W adhortacji apostolskiej *Christifideles laici* (1988 r.) oznajmił J a n

Paweł II dobitnie, że obecnie *wybiła godzina nowej ewangelizacji* (a. 34). Również w późniejszych oficjalnych dokumentach wzywa Ojciec św. do podjęcia wielkiego i pilnego dzieła nowej ewangelizacji.

Można więc bez przesady nazwać Janą Pawła II papieżem nowej ewangelizacji¹³⁰, gdyż właśnie on najbardziej rozpowszechnił to pojęcie, apelując do wszystkich chrześcijan o zaangażowanie się w dzieło nowej ewangelizacji i dając im osobisty przykład niezwykłego zapału ewangelizacyjnego podczas swoich podróży apostołskich do wielu krajów świata.

Ks. kard. J. Glemp, Prymas Polski uważa, że właśnie idea oraz dzieło nowej ewangelizacji w koncepcji i zarazem w wykonaniu Jana Pawła II stanowią specyficzną cechę jego pontyfikatu i mają przełomowe znaczenie we współczesnych dziejach Kościoła. Rozwinięcie i praktyczna kontynuacja pogłębionej odnowy Kościoła w duchu *Vaticanium II* poprzez program nowej ewangelizacji pozostanie bez wątpienia historyczną zasługą papieża Jana Pawła II, który rzucając tę ideę Kościołowi, sam jest jej najlepszym wykonawcą. Ewangelizuje wszystkich, głosi Ewangelię *calemu stworzeniu* (Mk 16,15)¹³¹. Stosuje przy tym w niespotykanym dotąd zakresie metodę ewangelizacji bezpośredniej, polegającej na osobistym kontakcie z ogromnymi rzeszami ludzi i wszystkimi warstwami społecznymi, ludźmi o różnych poglądach, kulturze i religii¹³².

Dzięki sprzyjającym okolicznościom zewnętrznym (globalny pokój, środki transportu), wysokiemu autorytetowi moralnemu Stolicy Apostolskiej i osobistym predyspozycjom (siła fizyczna, odporność psychiczna, zdolności językowe, intelektualne i duchowe) odbył papież Jan Paweł II podróże apostołskie na wszystkich kontynentach świata i głosił Ewangelię Chrystusa do tak wielu ludzi, społeczeństw i narodów, iż zasługuje bezsprzecznie na miano największego misjonarza i ewangelizatora chrześcijańskiego wszechczasów. Jest więc nie tylko głównym inspiratorem, ale i niedościgłym wzorem dla całego Kościoła w dziele nowej ewangelizacji świata u progu trzeciego tysiąclecia chrześcijaństwa.

2. Różne określenia aspektowe

Odpowiadając na ponawiane apele Ojca św. i nawiązując do Jego wypowiedzi o nowej ewangelizacji, biskupi, teologowie, publicyści

¹³⁰ Por. S. K. o c z o t, *Papież nowej ewangelizacji*, „Słowo-Dziennik Katolicki” z 15 X 1993.

¹³¹ Tamże.

¹³² Tamże.

oraz różne instytucje i stowarzyszenia kościelne próbują coraz dokładniej określić istotę, zadania, poszczególne elementy nowej ewangelizacji oraz wskazać praktyczne możliwości i sposoby jej realizacji. W odnośnych opracowaniach i publikacjach znajdujemy różne próby zdefiniowania czy choćby ogólnego określenia *nowej ewangelizacji*. Przytoczyliśmy je w trakcie przeprowadzonej wyżej analizy tychże opracowań. W niniejszym podsumowaniu przedstawimy w sposób usystematyzowany różne określenia nowej ewangelizacji, począwszy od negatywnych (czym ona nie jest? jak nie należy jej pojmować?), poprzez ogólnikowe i niejako hasłowe, do prób definicji pozytywnych (czym ona jest?).

a) Czym nie jest nowa ewangelizacja?

Niektórzy publicyści całkiem błędnie rozumieją i przedstawiają ideę nowej ewangelizacji. Dokumenty Magisterium Ecclesiae i teologowie katoliccy zwracają także uwagę na niewłaściwe określenia i niepoprawne rozumienie nowej ewangelizacji. Nieporozumieniem i błędem byłyby więc twierdzenia, że pojęcie, idea, ruch, hasło, program czy dzieło nowej ewangelizacji jest to:

- głoszenie Ewangelii *innej*, całkiem *nowej* lub *zredukowanej* (poprzez wyeliminowanie treści zbyt trudnych czy niewygodnych);
- plan zdevaluowanie ewangelizacji *pierwszej*, poprzedniej, pierwotnej;
- ewangelizacja *od nowa*, czyli zwykle wznowienie i powtórzenie procesu ewangelizacji dotychczasowej;
- program zahamowania przez *sily konserwatywne* procesu przemian posoborowych w Kościele i zastąpienie ewangelizacji w duchu Vaticanum II *nową* ewangelizacją w kształcie przedsoborowym;
- próba zdevaluowania przez *sily postepowe* dotychczasowych *hierarchicznych* form działalności ewangelizacyjnej Kościoła oraz wprowadzenie form bardziej liberalnych i *demokratycznych*;
- *rechryścianizacja* jako próba przywrócenia dawniejszego stanu chrześcijaństwa czy powrotu do dawnych form chrześcijaństwa;
- program tzw. restauracji Europy czasów minionych;
- *rekatolicyzacja* Europy;
- dążność do przywrócenia średniowiecznych przywilejów i dominacji Kościoła katolickiego w życiu publicznym;
- *rechryścianizacja* krajów europejskich, analogiczna do totalitarno-fundamentalistycznej *reisłamizacji* krajów arabskich;
- reewangelizacja jako program *katolickiej restauracji*;
- próba *uchrześcijanienia* społeczeństw europejskich totalitarnymi metodami pod godłem Kościoła katolickiego;
- *strategia rekatolicyzacji* narodów europejskich;

- próba odbudowy średniowiecznego *świętego cesarstwa*, czyli imperium chrześcijańskiego w Europie;
- *reewangelizacja oparta nie na Ewangelii, lecz na sfabrykowanej rzymskiej ideologii, oznaczająca wsteczną reromanizację, w której blokowany jest ekumenizm, protestantów zostawia się na uboczu, Żydów ogrywa się przyjaznymi komplementami, własnych dydydentów ściga się za pomocą inkwizycji* (H. K ü n g).

b) Czym jest nowa ewangelizacja?

Na powyższe pytanie znajdujemy w odnośnych publikacjach odpowiedź raczej opisującą aniżeli definiującą tę rzeczywistość kościelną. Niemniej jednak różni autorzy podają swoje aspektowe i fragmentaryczne określenia, wyrażające sens pojęcia *nowa ewangelizacja*. I tak, jest ona pojmowana i określana jako:

- nowe kluczowe pojęcie we współczesnej teologii pastoralnej (bp W. K a s p e r);
- nowe hasło pastoralne (K. K o c h);
- aktualny program duszpasterski Kościoła u progu trzeciego tysiąclecia chrześcijaństwa (kard. J. G l e m p);
- głoszenie Ewangelii z nowym zapałem, nowymi metodami i z zastosowaniem, nowych środków wyrazu (J a n P a w e ł II);
- nowy zapał apostołski i nowe przedsięwzięcia ewangelizacyjne (J a n P a w e ł II);
- głoszenie Ewangelii zawsze nowej i zawsze niosącej nowość (J a n P a w e ł II);
- duszpasterstwo naprawdę misyjne, które nie czeka biernie, lecz wyrusza na poszukiwanie zagubionych owiec (J a n P a w e ł II);
- papieski apel o nowy zapał Kościołów lokalnych i wszystkich chrześcijan do ewangelizacji świata (kard. J. R a t z i n g e r);
- proces ewangelizacji, wspierany nową pomysłowością, nowym zapałem i zaangażowaniem wszystkich chrześcijan (kard. J. R a t z i n g e r);
- nowe wezwanie do nawrócenia oraz wiary w Chrystusa i Jego Ewangelię (CELAM);
- ewangelizacja w nowych uwarunkowaniach społecznych (W. Z a u n e r);
- nowa inkulturacja Ewangelii w nowoczesną kulturę europejską (K. K o c h);
- działalność ewangelizacyjna Kościoła z zastosowaniem nowych metod i środków wyrazu oraz nowych treści ewangelizacji, wynikających z aktualnej interpretacji nowych problemów ludzkich i dialogu ze współczesną nową kulturą (ks. J. M a j k a);

- nie tylko nowa prezentacja treści orędzia ewangelicznego, lecz również naświetlanie przy pomocy ewangelicznych kryteriów nowych problemów współczesności (ks. M. D u d a);
- *druga* ewangelizacja zdechrystianizowanych społeczeństw Europy Zachodniej (kard. G. D a n n e l s, czyli świata w nowej rzeczywistości intensywnie zachodzących zmian (ks. J. K e l e r);
- przepowiadanie z nową mocą Jezusa Chrystusa oraz Jego Ewangelii chrześcijanom i niechrześcijanom (ks. P. J a r e c k i)

3. Sens nowości

Na czym polega nowość tej *drugiej*, postulowanej dziś ewangelizacji? Czym różni się ona od *pierwszej*, dotychczasowej? Czy są to różnice istotne, jakościowe, czy niewielkie, tylko pod pewnymi względami i w pewnym zakresie? Czy nowa (ewangelizacja) znaczy tu tylko odnowiona, od nowa, po nowemu, na nowo, czy też inna, odmieniona? Czy nowa ma być cała ewangelizacja, czy tylko niektóre jej elementy? Jaki jest więc sens i znaczenie owej *nowości* ewangelizacji?

Odpowiedzi jednoznacznej nie znajdujemy w analizowanych opracowaniach. Spróbujmy jednak usystematyzować odnośne wypowiedzi różnych autorów, według których ewangelizacja jest lub ma być *nowa*, ponieważ jej poszczególne elementy strukturalne są lub mają być nowe, odnowione, inne niż dawniej. Otóż jedni zwracają uwagę na nowość metod i treści, inni na nowość sytuacji społecznej i uwarunkowań kulturowych, jeszcze inni na nowość świadomości podmiotów i adresatów ewangelizacji. Tak więc badana *nowość* ewangelizacji znaczy:

- nowy zapał, nowe metody i nowe środki wyrazu czy działania ewangelizacyjnego (J a n P a w e ł II);
- nowa postawa i styl, nowy wysiłek i program (J a n P a w e ł II);
- nowe horyzonty i możliwość działań ewangelizacyjnych (J a n P a w e ł II);
- ciągle ukazywanie przez Ducha Świętego nowości słowa Bożego i duchowe ożywianie przezeń ludzi (Synod Biskupów 1991);
- ewangelizacja nie jest związana trwale z żadną kulturą i cywilizacją, które z czasem starzeją się i zamierają, lecz może przepajać Ewangelią Chrystusową wszelkie nowe kultury – również dziś powstające (Synod Biskupów 1991);
- aktualna konieczność rozwiązywania nowych problemów i wyzwań czasu (CELAM);
- historyczna nowość sytuacji społeczno-kulturowej: rozpowszechniona sekularyzacja i dechrystianizacja, głęboki zanik zmysłu

- religijnego i zubożenie religijne, desakralizacja i laicyzacja (kard. G. D a n n e e l s);
- nowe, zaktualizowane oparte na najnowszej interpretacji Biblii oraz na dialogu z nowoczesnym światem i nową kulturą, treści orędzia ewangelicznego (ks. J. M a j k a);
  - *nowe* podmioty ewangelizacji: nie tylko duchowni, ale i wszyscy świeccy chrześcijanie (nowa, niespotykana od wieków, promocja laikatu w Kościele po *Vaticanum III!*) mają ewangelizować (kard. J. G l e m p);
  - *nowość* adresatów ewangelizacji, którymi są nie tylko nowi ludzie (wierzący i niewierzący), ale i wszelkie dziedziny współczesnego życia społecznego, politycznego, gospodarczego, kulturalnego, międzynarodowego (kard. J. G l e m p).

4. Elementy strukturalne

Cała rzeczywistość nowej ewangelizacji składa się z określonych elementów lub współczynników. Są nimi: podmiot i adresat, treść i metoda oraz uwarunkowania czyli okoliczności czasu, miejsca, sytuacji kulturowej, społecznej, politycznej, duchowej itp. Na czym polega *nowość* tych elementów, determinująca nową ewangelizację? W oparciu o analizowane wyżej publikacje wypunktujemy akcentowane przez cytowanych autorów aspekty zagadnienia.

a) *Nowe uwarunkowania*

- Elementem strukturalnym ewangelizacji najbardziej *nowym* jest niespotykana nigdy dotąd sytuacja kulturowa w świecie euroatlantycznym i postkomunistycznym. O prawdziwej *nowości* tejże sytuacji w dziejach świadczą i ją charakteryzują m.in. następujące zjawiska i procesy, patologie i przemiany społeczne, ideologie i postawy ludzkie:
- dechrystianizacja, dotykająca boleśnie całe narody i społeczności, w których niegdyś kwitło życie chrześcijańskie, powodująca osłabienie lub utratę wiary w Boga, a konsekwentnie rozkład i zanik zmysłu moralnego (*Veritatis splendor*, a. 106);
  - szerzące się zubożenie religijne i ateizm w jego rozmaitych formach, zwłaszcza w formie sekularyzmu, który obejmuje nie tylko jednostki, lecz także całe wspólnoty (*Christifideles laici*, a. 4), tak iż *licznějšíe masy praktycznie odchodzą od religii, a odrzucenie Boga czy religii lub odciąganie od nich nie jest już czymś niezwykłym i wyjątkowym* (KDK 7);
  - ateizm praktyczny i egzystencjonalny, tzn. życie bez liczenia się z Bogiem – *jakby Bóg nie istniał* (*Pastores dabo vobis* s. 7);

- sekularyzacja jako rzeczywistość kulturowa dzisiejszej Europy (J a n P a w e ł II);
- rozprzestrzenianie się różnych sekt religijnych i synkretystycznych form religijności bez Boga (szczególnie ruchu *New Age*), również w niektórych środowiskach tradycyjnie chrześcijańskich, gdzie brak autentycznego przepowiadania całej Ewangelii (*Pastores dabo vobis* a.6);
- panujący w kulturze zachodniej od Oświecenia racjonalizm, który prawdę o Bogu traktuje deistycznie lub agnostycznie i sceptycznie (*Pastores dabo vobis* a.7);
- indywidualizm, subiektywizm, relatywizm, liberalizm i permisywizm w sprawach pojmowania oraz przyjmowania objawionych prawd wiary i zasad etyki chrześcijańskiej (*Pastores dabo vobis* s.7);
- rozpowszechnienie się życiowych postaw hołdujących materializmowi, konsumpcjonizmowi, hedonizmowi, seksualizmowi, nihilizmowi;
- zagrożenia ludzi i społeczeństw narkomanią, zatruciem, środowiska naturalnego, wojną nuklearną, demoralizacją (rozbitcie rodzin, aborcja, przestępczość).

Byłoby oczywiście błędem dostrzeganie w świecie współczesnym tylko negatywnych zjawisk, charakteryzujących sytuację kulturową, w której Kościół podejmuje dzieło nowej ewangelizacji. Istnieje tak wiele pozytywnych zjawisk i procesów kulturowych, które stwarzają Kościołowi szczególne możliwości i szanse ewangelizacyjne. Do nich należą m.in.:

- nagły i niezwykle upadek w 1989 r. totalitarnego systemu komunistycznego, opartego na błędnej antropologii marksistowskiej i przymusowym ateizmie, walce z Kościołem i nierespektowaniu podstawowych praw człowieka;
- solidarność międzynarodowa i dążenia do zjednoczenia Europy, którego motywem i spoiwem mogą być przede wszystkim jej chrześcijańskie korzenie i kultura;
- powszechne tendencje do uznawania godności człowieka oraz jego podstawowych praw do życia, wolności, pokoju, sprawiedliwości, co niewątpliwie harmonizuje z chrześcijańskim humanizmem i zadaniami nowej ewangelizacji;
- przejawy odradzania się religijności, wypełniającej pustkę ideowo-duchową w zmaterializowanych społeczeństwach Zachodu i w zateizowanych narodach postkomunistycznych Europy Środkowo-Wschodniej;
- rozwój ruchów charyzmatycznych i małych wspólnot religijnych, ożywiających chrześcijaństwo i dynamizujących ewangelizację.

b) *Nowa metodyka*

Program czy postulat nowej ewangelizacji kojarzy się bodaj najczęściej z nowymi metodami, sposobami, środkami i formami działalności ewangelizacyjnej Kościoła. Przedstawiając metodykę nowej ewangelizacji, autorzy analizowanych wyżej opracowań wskazują na różne jej aspekty i składniki, którymi są:

- nowy zapal ewangelizacyjny, wynikający z głębokiej wiary w Boga, żarliwej miłości duszpasterskiej do ludzi i niezłomnej wierności Duchowi Świętemu, który wzbudza niepowstrzymane pragnienie głoszenia Ewangelii (J a n P a w e ł II);
- nowy entuzjizm ewangelizacyjny, pochodzący od Ducha Świętego, który nieustannie rozpala serce Kościoła, oraz z radykalnego naśladowania Chrystusa, pierwszego głosiciela Ewangelii (CELAM);
- zrozumiały dla współczesnego człowieka język, czytelne formy i nowe metody przekazu orędzia ewangelicznego (J a n P a w e ł II);
- rozmaite formy duszpasterstwa specjalistycznego, pracy w grupach i zespołach (J a n P a w e ł II);
- roztropne wykorzystywanie nowoczesnych środków komunikacji społecznej: radia, telewizji i prasy (J a n P a w e ł II);
- czerpanie natchnienia dla nowej ewangelizacji ludów chrześcijańskich z nowego zaangażowania się w dzieło misji wśród niechrześcijan (J a n P a w e ł II);
- Dzielenie się doświadczeniami religijnymi i ewangelizacyjnymi Kościołów Europy Zachodniej; Środkowej i Wschodniej (Synod Biskupów 1991);
- dostosowanie międzykościelnych instytucji współpracy i dialogu do aktualnych potrzeb nowej ewangelizacji (Synod Biskupów 1991);
- zaktywizowanie obecności Kościoła w świeckich instytucjach europejskich celem prezentowania w nich i realizowania wartości chrześcijańskich (Synod Biskupów 1991);
- Ożywienie współpracy wszystkich Kościołów chrześcijańskich we wspólnym dziele nowej ewangelizacji Europy (Synod Biskupów 1991)
- konsekwentne urzeczywistnienie eklezjologii i zasad pastoralnych Soboru Watykańskiego II (Synod Biskupów 1991);
- ewangelizowanie w duchu ekumenizmu, bez metod unityzmu i prozelityzmu w stosunkach katolicko-prawosławnych, w oparciu o eklezjologię *komunii Kościołów siostrzanych* (Synod Biskupów 1991);
- oddziaływanie przykładem życia ewangelizatorów jako ludzi ośmiu błogosławieństw i świętobliwych (CELAM);

- osobiste świadectwo głębokiej wiary w Boga i czynnej miłości bliźniego (CELAM);
- pochodząca z inspiracji Ducha Świętego pomysłowość i twórczość ewangelizacyjna, uwzględniająca najlepsze zasady psychologiczne i pedagogiczne (CELAM);
- stosowanie języka przekazu audiowizualnego w ewangelizacji poprzez nowoczesne środki techniczne (CELAM);
- głębsze wnikanie w egzystencję człowieka, poznanie jego problemów i rozwiązywanie ich w świetle Ewangelii, czyli zbawienie człowieka od wewnątrz poprzez przenikanie go Ewangelią czy też wcielanie Ewangelii w niego, co jest jakby odbiciem, czy kontynuacją kierunku Wcielenia Słowa Bożego, które dokonało się w tej właśnie formie, by zbawić człowieka od wewnątrz (CELAM);
- stosowanie ewangelizacyjnego stylu Jezusa: głoszenie Ewangelii na poziomie tłumów i w małej grupie apostołskiej, która odpowiednio uformowana podejmuje następnie sama działalność ewangelizacyjną (por. Łk. 9, 1-6; pierwsze wysłanie Apostołów; Łk 10, 1-12: wysłanie siedemdziesięciu dwóch); podobnie winny dziś czynić grupy chrześcijan z Neokatechumenatu, a Oazy Ruchu *Światło-Zycie*, z Ruchu Odnowy w Duchu Świętym, z Akcji Katolickiej itp. (ks. J. K u d a s i e w i c z);
- emitowanie programów religijnych w radiu i telewizji celem ewangelizacji i przeciwdziałania częstej antyewangelizacji w mass-mediach (List Pasterski Episkopatu Polski);
- stosowanie dwóch metod ewangelizacyjnych św. Pawła: indukcyjno-inkulturacyjnej (na areopagu ateńskim – por. Dz 17,22 nn) i kerygmatycznej (por. np. 1 Kor 2,1 nn.) – (kard. J. D a n n e l s);
- za szczególnie ważną w dziele nowej ewangelizacji trzeba uznać metodę inkulturacji Ewangelii, czyli nawiązania do autentycznych wartości danej kultury, uznawanych i pielęgnowanych w danym kraju kulturowym oraz przepojenie ich i ubogacenie Ewangelią (W. Z a u n e r);
- nowe odczytywanie przeszłości (Biblia) i terażniejszości (*kairos*) jako historii zbawienia i działania Opatrzności Bożej (ks. K. K e l e r);
- szeroko pojęte świadectwo wiary w Boga, uznawania wyższości dóbr czy wartości duchowych nad materialnymi, realizowania etosu chrześcijańskiego w życiu osobistym i społecznym, solidarności wspólnoty kościelnej i opcji na rzecz ubogich czy pokrzywdzonych (ks. K. K e l e r);
- przeorientowanie dotychczasowego duszpasterstwa masowego, opartego na relacjach rzeczowych w kierunku duszpasterstwa indywidualnego, opartego na dzieleniu się osobistym doświad-

zeniem religijnym i udzielaniu ewangelizowanym pomocy w ich osobistym przeżywaniu wiary w Boga (ks. K. P a w l i n a);

c) *Nowe treści*

We wszystkich rozważaniach teologiczno-pastoralnych na temat treści względnie przedmiotu nowej ewangelizacji podkreśla się, że nie jest nią żadna inna ani nowa, lecz jedna i ta sama Ewangelia Jezusa Chrystusa. Zdawałoby się więc, że nie można w ogóle mówić o nowej treści ewangelicznej jako elemencie strukturalnym nowej ewangelizacji. Tymczasem można i trzeba dziś głosić nową treść niezmienną w swojej istocie Ewangelii. Nowość tej treści wynika z konfrontacji, adaptacji, inkulturacji i dialogu Ewangelii z nowoczesnym człowiekiem o nowej mentalności i nowych problemach, z nową kulturą w zmieniających się uwarunkowaniach społeczno-politycznych oraz ze współczesnym światem, pełnym nowych osiągnięć naukowych, ale i groźnych dewiacji. Nowe treści ewangelizacyjne powstają również w procesie interpretacji aktualnych problemów ludzkich w świetle objawionego Słowa Bożego. Poza tym można mówić o nowych akcentach treściowych współczesnej ewangelizacji, czy też o szczególnej waloryzacji i aktualności określonych treści głoszonej Ewangelii. W oparciu o analizę znanych opracowań teologicznych możemy wpunktować następujące treści nowej ewangelizacji czy też wypowiedzi autorów o jej różnych aspektach treściowych:

- nowa ewangelizacja czerpie z przebogatego skarbcza Objawienia, które dokonało się ostatecznie w Jezusie Chrystusie (Synod Biskupów 1991);
- istotną treścią wszelkiej ewangelizacji jest Jezus Chrystus, Jego Osoba, Jego dzieło zbawcze, Jego Ewangelia (J a n P a w e ł II, CELAM, Synod Biskupów 1991);
- główną zaś treścią Ewangelii Chrystusa, a więc i nowej ewangelizacji, jest prawda: *Bóg Cię kocha, Chrystus przyszedł dla Ciebie (Deklaracja końcowa Synodu Biskupów 1991)* oraz słowa Pana Jezusa: *Czas się wypełnił i bliskie jest Królestwo Boże. Nawracajcie się i wiercie w Ewangelię* (kard. J. R a t z i n g e r);
- każda nowa ewangelizacja musi sięgać do niewyczerpanych źródeł Biblii i Tradycji (bp K. L e h m a n n);
- nowa ewangelizacja zdechrystianizowanych społeczeństw zachodnioeuropejskich musi kłaść nacisk na głoszenie prawdy o Jezusie Chrystusie jako jedynym Zbawicielu (przeciwstawiając się rozpowszechnianej tezie o równowartości wszystkich religii), na niemożność oddzielania wartości ewangelicznych od wiary w Osobę Chrystusa (przeciwstawiając się pokusom redukcji ich do

- wartości etycznych i oddzielania od modlitwy i życia sakramentalnego) oraz na przepowiadanie pełnej prawdy o Bogu jako Ojcu, Synu i Duchu Świętym (przeciwstawiając się mglistemu teizmowi) – (kard. G. D a n n e l s; Synod Biskupów 1991);
- jedną z podstawowych treści nowej ewangelizacji jest nie tylko prawda o Bogu, ale również o człowieku, oparta na Ewangelii, a więc i o jego duszy nieśmiertelnej i o zmartwychwstaniu ciała (J a n P a w e ł II ; Synod Biskupów 1991);
  - treścią nowej ewangelizacji są nie tylko prawdy *czysto religijne*, ale również nauka społeczna Kościoła, będąca istotnym elementem orędzia chrześcijańskiego oraz całe zaangażowanie się ewangelizującego Kościoła w proces budowania lepszego świata i autentycznej kultury na wartościach ewangelicznych (J a n P a w e ł II; W. Z a u n e r).

d) *Nowi adresaci*

Kogo i co Kościół ma ewangelizować? Kogo i co ma objąć nowa ewangelizacja? Najogólniej można by odpowiedzieć: wszystkich i wszystko, co się wiąże z człowiekiem i jego zbawieniem. Mówiąc konkretniej, stałymi adresatami ewangelizacji są ludzie (ochrzczeni i nieochrzczeni, wierzący i niewierzący), wspólnoty ludzkie (rodzina, stowarzyszenia, społeczeństwo, naród), Kościół, parafia, zgromadzenie eucharystyczne, a także kultura i wszystkie dziedziny życia społecznego, jak polityka, gospodarka, szkolnictwo itp. Ci wszyscy adresaci ewangelizacji są starzy i zarazem nowi, w tym sensie, że są oni ci sami (przynajmniej z nazwy), ale nie zawsze tacy sami. Możemy powiedzieć np., iż stara chrześcijańska Europa tak się dziś zmieniła, że już jest, inna, nowoczesna, ma nową kulturę, nowe uwarunkowania polityczne, *nowych ludzi plemię*... Do takich, *nowych* adresatów kieruje się dziś nowa ewangelizacja. Według autorów analizowanych opracowań adresatami nowej ewangelizacji są:

- ochrzczeni, którzy *utracili żywy sens wiary albo wprost nie uważają się już za członków Kościoła, prowadząc życie dalekie od Chrystusa i od Jego Ewangelii* (J a n P a w e ł II);
- ochrzczeni, którzy przestali być przekonanymi i praktykującymi katolikami (CELAM);
- tylko ludzie zdechrystianizowani, współcześni neopoganie spośród katolików (ks. J. K u d a s i e w i c z);
- ludzie i społeczeństwa kiedyś gruntownie schrystianizowane, a dziś zdechrystianizowane (J. T u r o w i c z);
- same wspólnoty kościelne, których głęboka reewangelizacja jest warunkiem powodzenia nowej ewangelizacji (kard. C. R u i n i);

- w pierwszyma rzędzie wierni Kościoła katolickiego (J. T u r o - w i c z);
- nie tylko osoby i grupy, które są już zakorzenione w sercu Kościoła, ale także ci, którzy przyglądają mu się obojętnie, sceptycznie lub nieprzychylnie (Synod Biskupów 1991);
- całe kraje i narody, w których niegdyś religia i życie chrześcijańskie kwitły, a dzisiaj podlegają procesowi radykalnych przemian wskutek szerzenia się zubożenia, sekularyzmu i ateizmu (J a n P a w e ł II);
- jednostki i całe grupy ludzkie, żyjące w różnych sytuacjach, środowiskach i kulturach, mające stać się dzięki nowej ewangelizacji dojrzałymi wspólnotami kościelnymi (J a n P a w e ł II);
- kraje od dawna chrześcijańskie, szczególnie w Europie i Ameryce, które dogłębnie zostały nacechowane obojętnością religijną, sekularyzmem, ateizmem, materializmem, konsumpcjonizmem oraz rozdźwiękiem między wiarą i praktyką życia (ks. P. J a r e c k i);
- stary kontynent europejski, stare społeczeństwa chrześcijańskie (J a n P a w e ł II);
- nasza stara chrześcijańska Europa, która dzięki nowej ewangelizacji ma na nowo uwierzyć (J a n P a w e ł II);
- nie tylko poszczególni ludzie, ale również kultury (Synod Biskupów 1991);
- wielkie i główne arterie tego świata, gdzie rozgrywają się jego losy, gdzie zapadają decyzje ważne dla przyszłości człowieka i świata (ks. M. D u d a);
- różne dziedziny współczesnego życia: nie tylko wspólnota liturgiczna wokół ambony, Kościół i organizacje kościelne, ale również polityka, ekonomia, kultura, prawodawstwo, poszczególne środowiska zawodowe, organizacje społeczne (kard. J. G l e m p).

e) *Nowe podmioty*

Kto jest podmiotem nowej ewangelizacji? Czy są obecnie jakieś nowe podmioty, których nie było dotąd – czy też chodzi tylko o podmioty *odnowione*? Niewątpliwie pierwszorzędym podmiotem wszelkiej ewangelizacji zawsze pozostaje Duch Święty i sam Chrystus. Podmiotem drugorzędym jest Kościół wraz z licznymi podmiotami kościelnymi, którymi są papież, biskupi, kapłani i świeccy, a w dziale nowej ewangelizacji – właśnie szczególnie świeccy. W ramach Kościoła można wyróżnić jeszcze podmioty wspólnotowo-instytucjonalne, jak rodzina, zwana kościołem domowym, parafia, szkoła katolicka, organizacje i stowarzyszenia kościelne, zgromadzenia zakonne, uczelnie teologiczne i inne.

Czy i w jakim sensie są to *nowe* podmioty ewangelizacji? Otoż nowa

ewangelizacja posługuje się wszystkimi tradycyjnymi podmiotami, które jednak muszą być odnowione; mieć nowy zapał, stawać się świętymi i radykalnymi naśladowcami Chrystusa. *Nowością* jest tu także fakt, iż począwszy od wielkiej promocji laikatu w Kościele na Soborze Watykańskim II, dzieło nowej ewangelizacji zleca się ze szczególną mocą świeckim katolikom, którzy mają wreszcie przestać się czuć elementem biernym w Kościele, a jasno uświadamiać sobie obowiązek aktywnego uczestnictwa w ogólnokościelnym dziele nowej ewangelizacji, czyli głoszenie Ewangelii tam, gdzie to tylko możliwe i z pełnym zaangażowaniem, jak to tylko możliwe. Cytowani wyżej autorzy wymieniają i tak opisują różne podmioty nowej ewangelizacji:

- Duch Święty jest pierwszym i najważniejszym podmiotem wszelkiej ewangelizacji, a więc i nowej (J a n P a w e ł II);
- podmiotem nowej ewangelizacji jest cała wspólnota kościelna ze swoimi wszystkimi członkami: biskupi w łączności z papieżem, kapłani i diakoni, zakonnicy i zakonnice, wszyscy mężczyźni i kobiety tworzący Lud Boży (CELAM);
- wszystkie siły kościelne mają być obecnie zaangażowane w dzieło nowej ewangelizacji (J a n P a w e ł II);
- nowa ewangelizacja Europy stanie się możliwa tylko wtedy, gdy wszyscy chrześcijanie, świadomi swego własnego powołania profetycznego, poczują się wezwani do prowadzenia tego dzieła (Synod Biskupów 1991);
- w szczególny sposób wezwani do urzeczywistniania nowej ewangelizacji Europy są biskupi (J a n P a w e ł II);
- dzisiejsza, nowa epoka historyczna wymaga dobrze uformowanych kapłanów jako nowych zwiastunów Dobrej Nowiny, jako przekonanych i gorliwych sług nowej ewangelizacji (J a n P a w e ł II);
- nowa ewangelizacja potrzebuje nowych głosicieli Ewangelii, kapłanów, którzy starają się przeżywać swoje kapłaństwo jako szczególną drogę do świętości (J a n P a w e ł II);
- II Polski Synod Plenarny przez pracę w zespołach synodalnych w parafiach, w ruchach i organizacjach, w uczelniach lub innych ośrodkach ma podjąć nową ewangelizację w Polsce (List Pastorski Episkopatu Polski);
- nie tylko duchowieństwo, zakony i świeccy katolicy, ale również Kościół prawosławny i Kościoły protestanckie (kard. J. G l e m p);
- seminaria duchowne, kształcące przyszłych kapłanów, winny być ośrodkami rozwoju nowej ewangelizacji (kard. P. L a g h i);
- małe wspólnoty ewangelizacyjne, jak grupy neokatechumenalne, odnowy w Duchu Świętym, Oazy Ruchu *Światło-Życie* (ks. J. K u d a s i e w i c z);

- do nowej ewangelizacji są wezwani szczególnie świeccy i młodzi chrześcijanie (Synod Biskupów 1991);
- wszyscy, którzy podejmują dzieło nowej ewangelizacji, muszą odznaczać się otrzymanym od Ducha Świętego silnym zapalem i niepowstrzymanym pragnieniem głoszenia Ewangelii (J a n P a w e ł II);
- wzorem dla wszystkich chrześcijan podejmujących dzieło nowej ewangelizacji może być św. Paweł Apostoł, jego nieugięta wiara i gorliwość ewangelizacyjna (Synod Biskupów 1991).

5. Próba integralnej definicji

Podsumowując dotychczasowe analizy i zmierzając do ujęcia *nowej ewangelizacji* w formie definicji, stwierdzamy, iż niektórzy autorzy próbowali również zdefiniować tę rzeczywistość, a inni opisywali tylko wybrane jej aspekty i rozważali w różnych kontekstach jej poszczególne elementy. Wśród zajmujących się zagadnieniem nowej ewangelizacji panuje zgodność w zasadniczych kwestiach, takich jak pilna potrzeba nowej ewangelizacji w dzisiejszym świecie, konieczność podjęcia dzieła ewangelizacyjnego z nowym zapalem i z zastosowaniem nowych metod, głoszenie światu Ewangelii nie jako samej doktryny dogmatyczno-etycznej, lecz jako osobowej Prawdy i Życia: Jezusa Chrystusa, który zbawia człowieka, czyli jednoczy z Bogiem-Miłością. Zgodnie też podkreślają autorzy odnośnych publikacji, że podmiotem czy podmiotami nowej ewangelizacji są wszyscy chrześcijanie, cały Kościół – i duchowni i świeccy, przy czym ci drudzy mają szczególną rolę ewangelizacyjną do spełnienia w środowiskach życia społecznego, politycznego, gospodarczego, oświatowego, zawodowego i kulturalnego, dokąd tylko oni mają codzienny dostęp, gdzie po prostu pracują i żyją.

Natomiast różnią się autorzy odnośnych publikacji w akcentowaniu poszczególnych składników sytuacji społeczno-politycznej i uwarunkowań kulturowych, w jakich ma się odbywać proces nowej ewangelizacji. Jedni uważają np. sekularyzację, ateizm czy sekularyzm za zjawiska z gruntu złe, inni traktują je jako znaki czasu¹³³. Jedni widzą w obecnych zjawiskach kulturowych więcej zła i negatywnych procesów, inni dostrzegają więcej dobra i szans dla nowej ewangelizacji¹³⁴. Nie ma też pełnej zgodności wśród teologów

¹³³ Zob. M. G o g a c z, *Nowa ewangelizacja*, „Słowo Powszechne” z 15-17 I 1993; tenże, *Ateizm znakiem czasów*. W: B. B e j z e (red.), *W nurcie zagadnień posoborowych*, Warszawa 1967 s. 87-130.

¹³⁴ Zob. K. K o c h, *Neuevangelisierung im Missionskontinent Europa*, art. cyt., s. 104 nn.

i publicystów katolickich we wskazaniu adresatów nowej ewangelizacji. Jedni twierdzą, że nowa ewangelizacja skierowana ma być głównie lub wyłącznie do osób i społeczności zdechrystianizowanych¹³⁵. Inni uważają, że winna ona obejmować wszystkich ludzi – gorliwych chrześcijan i niewierzących, a także współczesną kulturę czy kultury i wszystkie dziedziny życia społecznego, politycznego, gospodarczego, duchowego...

Wśród cytowanych autorów występują również różnice terminologiczne. Jedni odróżniają nową ewangelizację od reewangelizacji i rechryścianizacji, inni używają tych pojęć zamiennie. Trzeba więc stwierdzić, że niektórzy autorzy przyjmują szeroki sens pojęcia *nowa ewangelizacja* – jako chrystianizację współczesnego świata, inni zaś rozumieją je wąsko i ściśle – jako ewangelizację zdechrystianizowanych osób czy społeczeństw i kultur.

Wydaje się, że więcej słuszności i racji mają ci, którzy uznają nową ewangelizację nie tylko za ściśle określoną działalność Kościoła wobec pewnych osób czy społeczności, lecz raczej za całe dzieło ewangelizacji świata, które musi być wciąż odnawiane, ponawiane, dynamizowane, nowe – w tym samym sensie, co i Kościół musi być zawsze odnawiany, ożywiany, reformowany. Z natury swej bowiem *Ecclesia est semper renovanda et reformanda*. Analogicznie też *ewangelizatio est semper renovanda*.

Można oczywiście dyskutować, czy *odnowione jest nowe?* Poza tym coś może być nowe w całości lub w części. Ewangelizacja chrześcijańska częściowo jest zawsze ta sama i taka sama, a częściowo ma być zawsze nowa – tak jak Kościół jest zawsze tym samym Chrystusowym Ciałem Mistycznym, ale i zawsze ma być nowym Ludem Bożym. Podobnie też jak człowiek – zawsze jest tą samą istotą ludzką, ale gdy się nawróci z grzechu do Boga, jest człowiekiem nowym duchowo, jakby nowo narodzonym (por. J 3,3).

Zazwyczaj wszakże nie mówimy o Kościele nowym, o człowieku nowym – po ich odnowieniu. Podobnie nie mówiło się przez wieki o ewangelizacji nowej. Jednak papież J a n P a w e ł II z upodobaniem i przekonaniem mówi o ewangelizacji nowej, do jakiej wzywa gorąco wszystkich dzisiejszych chrześcijan. I tym właśnie pojęciem określa najczęściej ewangelizację ludzi i kultur zdechrystianizowanych, a często także wszelką ewangelizację – skierowaną do niewierzących jak i do gorliwych członków Kościoła, który zawsze potrzebuje autoewangelizacji.

Na zakończenie naszych rozważań i analiz proponujemy własną definicję, która oczywiście jest tylko jedną z kolejnych, niedo-

---

¹³⁵ Zob. J. K u d a s i e w i c z, art. cyt., s. 64.

skonanych prób określenia rzeczywistości kościelno-misyjnej, bardzo złożonej i niezwykle bogatej treściowo. Definiujemy ją następująco: Nowa ewangelizacja jest to odnowiona w duchu *Vaticanum II* i dostosowana do dzisiejszych uwarunkowań społeczno-kulturowych działalność ewangelizacyjna wszystkich chrześcijan, którzy czerpiąc ze źródeł Objawienia dzięki pomocy Ducha Świętego starają się z nowym zapałem i wszelkimi możliwymi sposobami przekazywać Ewangelię Jezusa Chrystusa o wielkiej miłości Boga do człowieka wszystkim ludziom, zwłaszcza swoim współbraciom zdechrystianizowanym, celem wzbudzenia i ukształtowania w nich dojrzałej wiary chrześcijańskiej jako fundamentu zbawienia, czyli zjednoczenia z Bogiem w Chrystusie i Jego Kościół.

Idee und Bedeutung der neuevangelisierung

Zusammenfassung

In den letzten Jahren wurde der Begriff *Neuevangelisierung* sehr populär, aber auch vieldeutig. Der Verfasser versucht in diesem Aufsatz, die Grundidee und die Bedeutung der *Neuevangelisierung* zu erklären, und zwar auf Grund der Analyse der bezüglichen Aussagen J o h a n n e s P a u l s II., der Europäischen Bischofssynode 1991, der IV. Generalversammlung des Lateinamerikanischen Episkopates in Santo Domingo 1992, des polnischen Episkopats und der katholischen Theologen. Die betreffende Analyse führte den Verfasser zur synthetischen Auffassung dieser Problematik und schliesslich zur folgenden eigenen Definition: Die Neuevangelisierung ist eine erneuerte im Geiste des II. Vaticanums und angepasste an die heutigen gesellschaftlich-kulturellen Bedingungen evangelisierende Tätigkeit aller Christen, die sich dank der Hilfe vom Heiligen Geist und schöpfend aus den Quellen der Offenbarung bemühen, das Evangelium Jesu Christi über die Liebe Gottes zu dem Menschen mit einem neuen Elan, auf jede Art und Weise, allen Menschen, insbesondere den nicht konsequent glaubenden Mitchristen weiterzugeben, um den reifen Glauben zu erwecken und zu bilden – als ein Fundament ihres Heils, d.h. der Vereinigung mit Gott in Christus und in seiner Kirche.

Antoni Lewek